

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS, TE GRONINGEN.

J. L. PH. DULJER, Beknopt leerboek der Algemeene Geschiedenis, I: Oude geschiedenis en middeleeuwen	3de druk f 0,90
J. L. PH. DULJER, Beknopt leerboek der Algemeene Geschiedenis, II: Nieuwe en nieuwste geschiedenis.	3de druk - 0,90
J. L. PH. DULJER, Bekn. leerb. der Vad. Gesch. I,	3de druk - 0,90
J. L. PH. DULJER, Bekn. leerb. der Vad. Gesch. II,	2de druk - 0,90
J. L. PH. DULJER, Overz. der Algem. Gesch.,	2de druk - 1,00
J. L. PH. DULJER, Overz. van de Gesch. des Vaderlands	- 0,90
J. L. PH. DULJER, De voornaamste vorstenhuizen van Europa.	
Genealogische tabellen en aantekeningen	- 1,00
J. L. PH. DULJER, Nederlandsche taal oefeningen.	3de druk - 0,35
J. L. PH. DULJER, Stijloefeningen voor inrichtingen van voortgezet lager en middelbaar onderwijs, I.	6de druk - 0,50
J. L. PH. DULJER, Stijloefeningen voor inrichtingen van voortgezet lager en middelbaar onderwijs, II.	3de druk - 0,75
J. L. PH. DULJER, Honderd gemengde Stijloefeningen voor lagere en middelbare scholen.	3de druk - 0,40
J. L. PH. DULJER, Theoretisch-practische handleiding tot de kennis van de Nederlandsche taal, Eerste stukje,	6de druk - 0,50
Tweede stukje	5de druk - 0,50
Derde stukje	4de druk - 0,50
J. L. PH. DULJER, Overzicht van de Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde, . . .	5de druk, ingen. f 1,50, geb. - 1,90
J. L. PH. DULJER, Beknopt Overzicht van de Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde, in rood linnen	- 1,00
J. L. PH. DULJER, Practisch Taalboek	3de druk - 0,60
J. L. PH. DULJER, Grammatica-cursus, in rood linnen.	2de druk - 1,00
J. L. PH. DULJER, Oefeningen, behoorende bij den grammatica-cursus	2de druk - 0,60
J. L. PH. DULJER, Nederlandsche Spraakkunst, gebonden	- 1,50
J. L. PH. DULJER, Eerste bundeltje steloefeningen voor de lagere school	- 0,25
Tweede bundeltje	- 0,25
Derde bundeltje	- 0,30
J. L. PH. DULJER en G. A. C. VAN GOOR, Taalcursus voor de lagere school, I.	- 0,20
J. L. PH. DULJER en G. A. C. VAN GOOR, Letterkundig leesboek I, Bloemlezing uit de werken van de voorn. schrijvers der 17e en 18e eeuw	3de druk, ingen. f 1,25, geb. - 1,50
J. L. PH. DULJER, en G. A. C. VAN GOOR, Letterkundig leesboek II, Bloemlezing uit de werken van de voorn. schrijvers der 19e eeuw	4de druk, ingen. f 1,25, geb. - 1,50
J. L. PH. DULJER en G. A. C. VAN GOOR, Kleine Bloemlezing	- 0,75
J. L. PH. DULJER en H. W. GROENEVELD, Nederlandsche Lectuur, Proza en Poëzie, I.	3de druk - 0,60
Nederlandsche Lectuur, Proza en Poëzie, II	3de druk - 0,75
J. L. PH. DULJER en L. DE VRIES, De studie van het Nederl. Vragen en aant. over Taal, Stijl en Letterkunde	- 1,50

Present exemplaar

DERDE BUNDELTJE

STELOEFENINGEN

VOOR DE LAGERE SCHOOL,

DOOR

J. L. PH. DUIJSER,

LEERAAR BIJ HET MIDDELBAAR ONDERWIJS TE AMSTERDAM.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1903.

PB

1575

AB

1575

DERDE BUNDELTJE

STELOEFENINGEN

VOOR DE LAGERE SCHOOL

DOOR

J. L. PH. DUIJSER,

LEERAAR BIJ HET MIDDELBAAR ONDERWIJS TE AMSTERDAM.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1903.

Verzameling van
van het N. O. G.

1.

Plaats een bruikbaar onderwerp bij de volgende gezegden:

- is de meestbevolkte stad der wereld.
- groeit alleen in de heete gewesten.
- behoort tot de smakelijkste en voedzaamste spijsen.
- is een gegraven water, door sluizen afgesloten.
- valt op den 21sten December.
- is het hoofd van den staat in een republiek.
- werd door den Nederlander Abel Tasman ontdekt.
- werd in den loop der negentiende eeuw in nagenoeg alle rijken of in hunne koloniën afgeschaft.
- staat bij de jeugd zeer zeker niet ongunstig aangeschreven.
- wordt in Nederland, een deel van België en over een groote uitgestrektheid in Zuid-Afrika gesproken.
- was vroeger niet zoo toegankelijk voor vreemdelingen als thans het geval is.
- wordt uitgereikt aan hen, die op buitengewone manier bewijzen hebben gegeven van moed, beleid en trouw.

Voorbeeld: *Londen* is de meest bevolkte stad der wereld.

2.

Gebruik in zinnen de volgende woorden:

Zelfstandige naamwoorden: scheurkalender —
bijkantoor — vredesonderhandeling — wachthuis —
huurceel — kantoorkruk — overwerk — postspaarbank
— eindexamen — proefnummer — douanenstation.

Bijvoeglijke naamwoorden: uitgesteld — afge-
stempeld — ontaard — gezellig — veilig — eng —
gewillig — vermaard — bekleed — stellig — gebrui-
kelijk — bewolkt — bestorven.

Werkwoorden: bestormen — onteijferen — overwin-
teren — drenken — verblijven — overbruggen —
uitloopen — turen — verwedden — neigen — ver-
spillen — innen — stranden — wieden — trippelen —
klateren — kabbelen.

Voorbeeld: Onze *scheurkalender* bevat op elk blaadje,
behalve de datum-aanwijzing, de vermelding van een belangrijk feit, dat op den-
zelfde datum is voorgevallen.

3.

Vul de voorzetsels in:

De perceelen zullen niet gezamenlijk, maar stuk — stuk
verkocht worden.

De gevangenen werden rug — rug gebonden en zoo in
het Spaarne geworpen.

Het antwoord luidde keer — keer: „De wind is nog
Noord.”

— het schriftelijk examen werden alle candidaten hoofd — hoofd nog mondeling ondervraagd.

De collectanten gingen huis — huis, om liefdegaven in te zamelen.

Geef mij deze belofte zwart — wit en ik zal tevreden zijn.

De dief, — heeterdaad betrapt, vluchtte hals — kop de trap af.

Het nieuwtje ging — mond — mond.

In deze winkels heeft men kinderspeelgoed — kust en — keur.

Als gij zijn raad opvolgt, zult ge — den regen — den drop geraken.

Gij behoeft u — niets — verbinden; handel maar geheel — gelang — zaken.

Wij hopen u — den loop der volgende week — leven en welzijn eens te komen opzoeken.

Hij is geboortig — Duitschland en, naar ik vernomen heb, afkomstig — de Rijnprovincie.

Het schip werd — het affloopen gedoopt; het zou den naam dragen — „— hoop — zegen.”

Het plagen ontaardde — vechten en zoo liep dat stoeipartijtje ten slotte — katjesspel uit.

Hier hebt gij een afdoend middel — kiespijn.

Een tochtje per stoomboot — Keulen — Bonn, dat is — den stroom op, duurt drie uren en — omgekeerde richting dus — den stroom mee nog geen twee uur.

Wij gaan natuurlijk — de schaduw zitten, daarginder — het lommer van den kastanjeboom.

Voorbeeld: De perceelen zullen niet gezamenlijk, maar stuk *voor* stuk verkocht worden.

4.

Zoek bij de onderwerpen uit de eerste rij een passend gezegde uit de tweede rij:

De spoortreinen en de stoom- booten	zijn de voorboden der lente.
Het goud en het zilver Bórneo en Sumátra	zijn de meest verbreide talen. zijn sedert 1902 geen vrije staten meer.
De ooievaar en de zwaluw	dienen ter beteugeling van de zee.
De haringvangst en de wal- vischvangst	kwamen eerst in de 18 ^e eeuw algemeen in gebruik.
De Eerste en de Tweede Kamer	zijn de kostbaarste metalen.
De tabaksplant en de aard- appel	zijn de plaatsvervangers van de diligences en trekschui- ten.
De Zuidafrikaansche Repu- blik en de Oranje Vrij- staat	zijn de beide grootste Soen- da-eilanden.
Het Engelsch en het Spaansch	bloeiden in de 1 ^e helft der 17 ^e eeuw.
De koffie en de thee	vormen samen de Staten- Generaal.
Dijken en duinen	zijn uit Amerika afkomstig.

Voorbeeld: De spoortreinen en de stoombooten zijn de plaatsvervangers van de diligences en de trekschuiten.

5.

Ter invulling:

1. Degene, die piano's op zuiveren toon brengt is een
2. Iemand, die uitsluitend onderwijs geeft aan een of meer kinderen van één gezin, heet
3. De man, die de graven maakt op het kerkhof, heet
4. De man, die wild en gevogelte slacht en verkoopt, is een
5. Wie aan een hoogeschool onderwijs geeft aan studenten, heet een
6. Wie berichten enz. overseint, heet een
7. De eigenaar van een fabriek draagt den naam van
8. De man, die plafonds maakt en muren bepleistert, is een
10. Degene, die het plan maakt voor een huis en den bouw bestuurt, heet
11. Een persoon, die verantwoordelijk is voor den inhoud eener courant, heet
12. Een kapitein bij de cavalerie draagt den naam van
13. Hij, die belast is met de zorg voor gestrande en aangespoelde goederen, is een
14. Wie zich wederrechtelijk van wild meester maakt, noemt men een
15. Personen, die een zelfde betrekking bekleeden, zijn elkanders
16. Een persoon, die op verlangen der beide partijen uitspraak doet in enig geschil, is

Voorbeeld: 1. Degene, die piano's op zuiveren toon brengt, is een *pianostemmer*.

6.

Wat zijn de tegenstellingen der schuingedrukte woorden:

een <i>mislukte</i> onderneming.	een <i>gewillige</i> jongen.
<i>stevige</i> kost.	een <i>heldere</i> klank.
een <i>misvormd</i> lichaam.	een <i>gewone</i> bijeenkomst.
een <i>net</i> meisje.	<i>afgedankte</i> soldaten.
een <i>rotsachtige</i> kust.	<i>rauwe</i> vruchten.
een <i>wakke</i> winter.	<i>wetige</i> akkers.
een <i>smakelooze</i> versiering.	een <i>overwonnen</i> vijand.
een <i>scheeve</i> voorstelling.	een <i>schaduwrijk</i> plekje.
de <i>opgaande</i> zon.	<i>afgedragen</i> kleeren.
een <i>blijde</i> tijding.	een <i>beslissend</i> antwoord.
een <i>holle</i> kogel.	een <i>aanvallend</i> verbond.
<i>bestendig</i> weer.	de <i>éénhoofdige</i> regeeringsvorm.
een <i>weldoorvoede</i> bedelaar.	<i>oprechte</i> vriendschap.

Voorbeeld: een *geslaagde* onderneming.

7.

Smidslied.

Reeds in den vroegen morgen
 Vangt weer onze arbeid aan,
 En klinkt het op ons aanbeeld:
 „'t Is tijd om op te staan!”
 Want eer de dag nog aanbreekt,
 Ja, lang voor zonneshijn,
 Moet ook de ploegschaar snijdend
 En 't paard beslagen zijn.
 En klinken onze hamers
 Zoo heel het dorpje door,
 Dan trekt het luie Keesje
 Zijn slaapmuts over 't oor;

Hij klaagt en steunt dan vreeslijk
 En droomt licht van een smid,
 Die met een reuzenhamer
 Op 't bed te trom'len zit.

Als wij zoo lang eens sliepen,
 Och he, dat ware een pret,
 Dan kwam het aanbeeld spoken
 En haalde ons uit het bed.
 „Op luibak,” zou het roepen,
 „Hoe lig je zoo bedaard?
 Een smid, die lang kan slapen,
 Is nog geen oordje waard!”

(P. LOUWERSE.)

Wij maken naar aanleiding van bovenstaand gedichtje een opstel, getiteld: *De Smid*. Denk er aan, dat gij over den smid schrijft, en niet den smid zelf laat spreken.

Vul nu het volgende, zoo goed mogelijk, in:

De Smid.

Vroeg in begint met Zwaar d de hamers op 't Schijnt wel, of de gansche buurt moet worden en of de smid allen : „Er uit, 't is” Maar 't is inderdaad geen , dat zoo in de weer is, want weldra vangt ook het aan van den en dan moet het ploeg— ge— en ook het , van voorzien Intusschen al weergalmt de van het gedr— der hamers en al springen de m— m— vlug uit de , sommige tr— hebben daar nog volstrekt geen in. Zij voelen zich niet , halen nog eens en d— weer in. Misschien droomen zij wel van

....., die met een reus— hamer in de voor hun zit te b.....

Wat zou het er uit—, als de s— ook zoo lang sliepen. Het zou een boel worden. Ik denk, dat het niet zou, wat er aan was en aan het zou om de te „Er uit”, zoo zou, „wat is dat voor ? Kunnen jullie daar maar zoo k— blijven l—? Weet je dan niet, dat een smid, die, geen d— waard is?”

8.

Vervang in de volgende zinnen het schuingedrukte door een of meer woorden van ongeveer gelijke beteekenis:

Vroolijk stapten wij voort over den *belommerden* straatweg. Een week later was alles *voltooid*. De werkmán *repte* zich zoo hard hij maar kon. Het harte *popelt* mij van vreugd. Ge kunt zelf komen of uw compagnon zenden; dat maakt geen *verschil*. Er is ons een *harde* winter voorspeld. Ik geloof *vast*, dat oom ons eerdaags zal komen verrassen. Het was een *leven*, dat ons hooren en zien verging. *Op eens* sloot hij de deur, om mij het *heengaan* te beletten. Hij dronk het glas *in eens* leeg. Het advertentieblaadje wordt *gratis* huis aan huis bezorgd. Die jongen wordt *braaf* ondeugend. *Vandaag* over acht dagen kom ik terug. Wekelijks wordt in dit lokaal een *publieke* verkooping gehouden. Gedurende een helderen winternacht ziet men de sterren aan den hemel *fonkelen*. De bloem was reeds na korten tijd *verwelkt*. *Schichtige* paarden zijn gevaarlijk op een *donkeren* weg. Toen de vijand begon te *wijken*, klonken luide *jubelkreten* uit de gelederen onzer *moedige* krijgers. Deze manden zijn in den vochtigen kelder geheel *verteerd*. De kinderen

zijn vandaag weer erg *ongezeggelijk*. De *geneesheer* achtte het niet *noodig*, nieuwe *medicijnen* voor te schrijven.

Voorbeeld: Vroolijk stapten wij voort over den *beschaduwden* straatweg.

9.

Plaats bij de volgende bijvoeglijke naamwoorden bruikbare zelfstandige naamwoorden:

een vergulde	een versteld
een verlakte	bijtende
een volwassen	een schichtig
een onverbiedelijke	pleizierige
ingelegde	een onlijst
waterdichte	een stemmig
schuimende	een verzande
een ontslagen	tijdige
een nieuwgebouwde	gesloopte
afgetrokken	een ontmaskerde
een vertaalde	een linksche
mistig	de weerlooze
de vierdaagsche	een ongenaakbare
gelapte	een opzettelijk

Voorbeeld: *Een vergulde spiegel.*

10.

Geef een korte verklaring van:

een glijbaantje	een gastrol.
een eerebaantje	een gordijnrol.
een vossestaart	een kattevel.
een kwikstaart	een ulevel.

een koestal	een staanplaats.
een diefstal	een standplaats.
een glimworm	een bedelzak.
een glimlach	een bedelarmband.
klokspijs	bouwgrond (te koop).
klokslag	bouwland (in pacht).
een opperhoofd	een geleitaart.
een opperman	een geleidraad.

Voorbeeld: Een *glijbaantje* is een lange, gladgemaakte plek op het ijs of in de sneeuw. Een *cerebaantje* is een betrekking of waardigheid, waarvoor men geen jaarwedde ontvangt.

11.

Vereenig de op één regel voorkomende woorden telkens tot één enkelvoudigen zin:

(N.B. De werkwoorden kunnen vervoegd worden).

1. Pennen — vervangen — stalen — veeren.
2. Duinen — zee — land — verdedigen.
3. IJzer — kostbaar — goud — metaal — nuttig.
4. Ontdekker — beroemde — Amerika — Columbus.
5. Nederland — regeeren — Wilhelmina — Koningin.
6. Onweders — zomer — winter — voorkomen — meer.
7. Vulkanen — uitbarsting — maken — slachtoffers — talrijk.
8. Rijn — Maas — ontspringen — Frankrijk — Zwitserland.
9. Nederland — wilde zwijnen — beren — bewonen — vroeger.

10. Parel — Java — bezittingen — Oostindisch — noemen.
11. Kameel — woestijn — personen — goederen — vervoeren.
12. Bevriezen — verdampen — water — stoom — ijs.

Voorbeeld: De stalen pennen hebben de veeren geheel vervangen.

12.

Men geeft aan personen, die zich door zekere eigenschappen onderscheiden, soms eigenaardige namen, waarin die eigenschap vermeld wordt. Deze namen zijn samengestelde woorden, waarvan het laatste lid een bijzondere beteekenis verkrijgt.

Beproof eens zulke benamingen te vormen in verband met de volgende omschrijvingen:

Iemand, die er van houdt anderen te *plagen*, geeft men den naam van *plaag*

Wie zich gaarne *waagt*, noemt men een *wag*

Een vrouw, die op een dag heel wat *afbabbelt*, heet een *babbel*

Een jongen, die zich dikwijls schuldig maakt aan het *morsen* op zijn werk, is een *mors*

Een kind, dat bij de geringste aanleiding gaat *hulden*, draagt den naam van *huile*

Wie zich onderscheidt door bijzondere *domheid*, is een *dom*

Een persoon, die er in den regel *vuil* uitziet, heet een *vuil*

Wie zich schuldig maakt aan *liegen*, noemt men wel een *leugen*

Een zeeman, die een reuk van *pik* met zich voert, heet schertsenderwijs een *pik*

Wie er bijzonder *dik* en welvarend uitziet, spreekt men wel eens aan met den naam *dik*

Een jongen, die bang is voor *kou* en er zich al te warm instopt, heet gewoonlijk een *koud*

Wie zich in hooge mate schuldig maakt aan *luiheid*, is een *lui*

Iemand, die bijzonder houdt van *pochen*, staat bekend als een *poch*

Wie zich schuldig maakt aan *droukenschap* wordt verachtelijk aangeduid met het woord *dronke*

Wie veel neiging toont met personen en zaken den spot te drijven, heet een *spot*

Wie om alles *lacht* en daardoor hinderlijk is voor anderen, noemt men een *lache*

Voorbeeld: Iemand, die er van houdt anderen te plagen, geeft men den naam van *plaaggeest*.

13.

Het Familiefeest.

De Vader ging 's morgens naar 't bosch op de jacht,
En had graag wat goeds mee naar huis toe gebracht.

Daar zag hij wat vliegen en schoot er op los:
Een musch viel doód neder op het groene mos.

Nu kwamen zijn Zoons, en die riepen: Hoezee!
En haalden de musch saam naar huis op hun slee.

De Dochters, ze maakten het vuur aan den brand,
Ze plukten den vogel met ijvrige hand.

De Moeder droeg verder toen zorg voor 't gebraad;
't Werd keurig en lekker, en 't rook delicaat.

En toen alles klaar was, werd sierlijk en net,
De musch door de Dochters op tafel gezet.

En buren én vrienden van ver en nabij,
Ze kwamen en smulden in vroolijke rij.

Op, op ging het muschje met haar en met huid,
En drie groote vaten met bier dronk men uit.

De hond kreeg de beentjes en at zich zóó zat,
Dat hij in geen tien dagen honger meer had.

(J. J. A. GOEVERNEUR).

Een alleraardigst gedichtje, dat we eens op onze manier gaan oververtellen door beantwoording der volgende vragen:

Waarheen ging eens de vader en waarom?	Eens naar om er
Wat was zijn verlangen?	Hij verlangde er zeer naar, ditmaal eens iets naar te
Wat zag hij plotseling?	Plotseling zag
Wat deed hij onmiddellijk?	En onmiddellijk legde en
Wat gebeurde er toen?	Er viel op

Wie kwamen haastig aan- loopen?	Nauwelijks had men het schot gehoord, of
En wat riepen ze?	Vol vreugde ze, bij het zien der buit
Wat was natuurlijk noodig om de jachtbuit te ver- voeren?	Nu moest er en men legde om die
En wat deed men thuis?	Alles trok aan : de ééne dochter de an- dere gingen
Waarmee belastte zich de moeder?	De moeder nam op zich, en de reuk voor- spelde reeds, dat
Wat deed men daarna?	De dochters dekten en droegen zorg, dat de
Wie werden op de smulpartij genoodigd?	Buren en , zoowel van als van , namen aan de en het ging er
Bleef er nog iets over van het gebraad?	Het schoon op en niet minder dan werden
Wie profiteerde er ook van?	De hond al de , wat hem natuurlijk niet al te best b ; hij kon niets

14.

Beantwoord in behoorlijke zinnen de volgende vragen:

1. Wat is de beteekenis van *navraag* in de volgende zin-

nen? De winkelier verkoopt dat artikel niet meer; er was toch geen *navraag* naar. Wat ik u vertel, is waar; het kan *navraag* lijden.

2. Men spreekt van *het gevolg* van een vorst en van *de gevolgen* van een leugen. Wat is het verschil in beteekenis tusschen de schuingedrukte woorden?
3. Wat beteekent de uitdrukking *Belofte maakt schuld*? En wat verstaat men onder *Het land van belofte*?
4. Geeft het eenig verschil in beteekenis, wanneer men zegt: De familie zit *aan tafel* of: De familie zit *aan de tafel*?
5. Ik begrijp zeer goed de uitdrukking: *het land* of *den akker beploegen*; maar hoe kunnen dichters nu ook spreken van *de zee beploegen*?
6. Wat kan men alzoo *ter inzage* zenden en welke zaken of winkelartikelen zendt men soms *op zicht*?
7. De schrijver Nicolaas Beets noemt in zijn „*Een onaangenaam mensch in den Haarlemmerhout*” den hoofdpersoon van dat verhaal: „zijn *beminnelijken* neef Nurks.” Hoe moeten we dat *beminnelijk* hier opvatten?
8. Wanneer geeft men te kennen, dat *men iemand niet begrepen heeft* en wanneer zegt men, dat *men het op iemand niet begrepen heeft*?
9. Is het geheel hetzelfde, wanneer men zegt: *Ik ben er benieuwd naar*, hoe dit zal afloopen, en *Ik ben er*

nieuwsgierig naar, hoe dit zal afloopen? Wat is dan het verschil?

10. Wat is een *stokpaardje* en wat een *hobbelpaardje*? Berijden groote menschen ook wel een *stokpaardje*?
11. Wanneer men aan pakjesdragers en soortgelijke lieden vraagt, hoeveel men hun voor hun arbeid verschuldigd is, hebben zij vaak de gewoonte te antwoorden: „*Dat laat ik over aan uwe beleefdheid.*” Is beleefdheid hier wel het geschiktste woord? Kunt ge een juister bedenken?
12. *Een schip afloopen* en *een schip laten afloopen* is volstrekt niet hetzelfde. Kunt ge beide uitdrukkingen zoo vervangen, dat het verschil goed merkbaar is?

Voorbeeld: *Er was toch geen navraag naar dit artikel*
beteekent: Er werd door de klanten nooit
om dat artikel gevraagd.

Het kan navraag lijden wil zeggen: Men
kan gerust onderzoeken, of het waar is.

15.

Gebruik in meer dan ééne beteekenis.

a. zelfstandige naamwoorden:

veer — noot — baai — prijs — rijm — boom —
ezel — bal — boei — pop — artikel — blad — kop —
been — tong — pink — pit — ransel.

b. werkwoorden:

bevestigen — verhalen — haken — bekleeden —

drukken — voeren — vellen — lichten — trekken — slaan — springen — vermaken — drijven — rooken.

c. verschillende rededeelen:

vier — ben — dien — acht — vaag — wijzer — bad — wees — beken — rook — loof — dicht — meer — haak — roer — slik — dagen — wassen — hoof — ros — gevaren — makker.

Voorbeeld:

{	Fraaie veeren, zooals van den pauw, worden ter versiering aangewend.
	Gij hebt de veer van uw horloge stuk gedraaid.
	Door den hevigen storm konden we bij het veer niet overgezet worden.

16.

Vervang in onderstaand stukje de schuingedrukte woorden door andere van nagenoeg gelijke beteekenis. De ruimgedrukte woorden moeten gezamenlijk door een andere uitdrukking vervangen worden.

De terugkeer van het leger.

Het laatste kanonschot is gevallen, mijn vrienden, en zoo er *wellicht* nog een losbranding mocht *vernomen* worden, dan moogt gij het er voor houden, dat het een salvo is, om de *blijde mare* te verkondigen, dat de vrede *geteekend* is.

De *natie* juicht, het feestvuur *brandt*, de steden, de dorpen, het *geheele* land heft jubelkreten aan, de vlaggen *zwieren*, de klokken doen de eerwaarde torens dreunen

van haar *aanhoudend gebom*. Verplaatsen we ons in een dier steden en zien we het schouwspel der feestviering van nabij. Het is een schoone *najaarsdag*, *passend* voor zulk een feest. Met *tintelend verlangen* ziet de gansche bevolking de komst der *dapperen* tegemoet. Geheele *scharen* burgers en burgeressen *togen reeds vroeg* ter poorte uit, met zich *voerende gansche vrachten proviand* en *ververschingen* van allerlei aard: *rijkgetooide* dames versieren de *ramen* der bovenverdiepingen; *wijsgeevrige* straatjongens *zetelen* op lantarens en pompen; nieuwsgierige waaghalzen *rijden te paard* op de nokken der hoogste daken; *dien-*
ders met en zonder *knevels*, veldwachters als struikroovers *gewapend*, werpen *bespiedende* blikken in de *menigte* en *enkelen* hunner — gelukkig niet allen —, wier *sbirren-oog* iets *ontdekt*, dat niet *richtig* is, *zien dadelijk* een anderen kant *heen*, *gedachtig* aan de *spreuk*: wat men niet weet, wat niet deert.

(P. F. BRUNINGS).

17.

De ijsbaan.

„De gracht is toegevroren
 En draagt een paard wel al,
 Het ijs is als een spiegel
 En glinstert als kristal;
 't Weer kon niet mooier wezen;
 Zie, heldre zonneshijn!
 Wie gaat nu schaatsenrijden,
 Wie wil mijn makker zijn?

Daar valt niet lang te zeuren,
 Die mee wil, make spoed!
 't Kan morgen wel weer dooien
 En dan is 't ijs niet goed.
 Wat geven we om de koude,
 Wat om een fiksche bons!
 Wie houdt van schaatsenrijden,
 Die kom' nu mee met ons."

Zoo zijn we heengetrokken
 Te zamen naar de baan,
 En hebben in een wipje
 De schaatsen aangedaan.
 O, 't was op 't ijs zoo'n leven,
 Zoo'n drukte en jolig spel,
 Dat ik mocht schaatsenrijden
 Mijn heele leven wel!

(J. J. A. GOEVERNEUR).

Maak een opstel over „De Ijsbaan”. De volgende vragen en aantekeningen geven den gang aan.

Hoe is de gracht? Is het ijs sterk? Is het mooi ijs? Waaraan doet het denken? Welk weer hebben we? Hoe ziet de hemel er uit? Waarvoor is het weer uitstekend? Is het geraden, nog een dag of wat te wachten? Waarom moet men de gelegenheid waarnemen? Wat kan het morgen voor weer zijn? En hoe is het dan met het ijs gesteld? Waar moet een schaatsenrijder niet om geven? En wat kan hem ook nog wel eens overkomen? Daar zijn we op de ijsbaan. Wat is in een oogenblikje gedaan? Beschrijf eens in een paar zinnen, hoe het op de ijsbaan toegaat.

Vergeet niet de tentjes, den baanveger, de gezelligheid op het ijs. Welk verlangen zou bij zoo'n gelegenheid al licht bij iemand opkomen?

18.

Ter invulling:

Men onderscheidt: *algemeene* geschiedenis en geschiedenis; *algemeen* stemrecht en stemrecht; het *algemeen* belang en het belang; de *Algemeene* Staten en de Staten.

Men spreekt van: het *bloote* oog en het oog; met het *bloote* hoofd en met hoofd; op het *bloote* paard en op het paard.

Men heeft: *gewone* bezigheden en bezigheden; *gewone* breuken en breuken; zijn *gewone* plaats en een plaats; de *gewone* beteekenis van een woord en de beteekenis.

Men stelt tegenover elkander: *sterke* koffie en koffie; *sterke* kinderen en kinderen; *sterke* boter en boter.

Men kan spreken van: een *ruwe* plank en een plank; *ruwe* taal en taal; een *ruwen* knaap en een knaap; *ruwe* suiker en suiker; een *ruwe* berekening en een berekening.

19.

Beantwoord in behoorlijke zinnen de volgende vragen:

1. Wanneer zegt men van iemand, *dat hij in zijn bloed baadt* en wanneer, *dat hij in zijn zweet baadt*?

2. Wat wil zeggen „*behoefte hebben aan*” en wat „*behoefte gevoelen tot*”? Geef van beide een voorbeeld.
3. Men spreekt wel eens van *een gemengd gezelschap* en ook van *gemengd nieuws*. Wat bedoelt men daarmee?
4. Wat is een *gelegenheidsgedicht* en wat is een *gelegenheidsgezicht*?
5. Soms hoort men: „*Goedkoop is duurkoop*” en ook wel: „*Eenmaal is geenmaal*”. Is dat geen volslagen onzin of kunt gij daar een voldoende verklaring van geven?
6. Men valt iemand wel eens in de rede met: „*As (asch) is verbrande turf*”. Wanneer doet men dat en wat bedoelt men daarmee.
7. Wat wil men er mee te kennen geven, als men van een druk beklanten winkel zegt: „*Dat is geen broodwinning, maar een geldwinning*”?
8. Welk onderscheid is er tusschen „*Men moet zich zelf weten te helpen*” en „*Men moet zich weten te behelpen*”?
9. Wat beteekent het, als men een zaak *bedenkelyk* noemt? Wanneer *heeft* men *bedenkingen* tegen iets? Wanneer *neemt* men iets in *bedenking*?
10. In welke gevallen zegt men, dat iemand *een keel opzet*, *een grooten mond opzet*, *grooten oogen opzet*?
11. Maakt men verschil tusschen de woorden: *werkloos* en *werkeloos*? Zeg dan eens, wanneer iemand *werkloos* en wanneer hij *werkeloos* is.
12. Hebt ge wel eens gehoord, dat men iemand een *opkapper* of ook wel een *opsnijder* noemde? Wat beteekenen deze woorden?

Voorbeeld: Iemand *baadt in zijn bloed*, als hij zwaar gewond is en veel bloed verliest.

Iemand *baadt in zijn zweet*, wanneer hij door zekere geneesmiddelen sterk aan het zweeten geraakt is.

20.

Aan welke bedrijven zijn de volgende spreekwoorden ontleend?

Licht dit met een paar woorden toe:

Als men in 't veen is, ziet men op geen turfje.

Men moet het ijzer smeden, als het heet is.

Wie wind zaait, zal storm oogsten.

Ieder vischt op zijn getij.

De beste stuurlui staan aan wal.

Schoenmaker, houd je bij je leest!

't Zijn niet allen koks, die lange messen dragen.

Als het kalf verdronken is, dempt men den put.

Hij laat Gods water maar over Gods akker loopen.

Wie 't eerste komt, wie 't eerste maalt.

Zachtjes aan, dan breekt het lijntje niet.

Alle hout is geen timmerhout.

Goede wijn behoeft geen krans.

Zachte heelmesters maken vuile wonden.

Als het getij verloopt, verzet men de bakens.

Schipper, houd je roer recht!

De beste breister laat wel eens een steek vallen.

Zijn karretje rijdt op een zandweg.

Men moet het boompje buigen, als het jong is.

Voorbeeld: „*Als men in 't veen is, ziet men op geen turfje*”, is ontleend aan het turf maken.

De hoeveelheid turf is in de veenderij zoo groot, dat een enkele turf meer of minder er niet op aankomt.

21.

Maak kleine opstellen over de volgende onderwerpen. De aantekeningen helpen je een weinig op weg.

Onze poes. Hoe oud? Hoe ziet ze er uit? Hoe zijt ge er aan gekomen? Is ze valsch of goedig? Waar is haar lievelingsplaatsje? Waar is ze ook wel te vinden? Houdt ge van een poesje? Met wie is poes vooral goede maatjes? Wat lust ze graag? Wat is haar voornaamste werk? Wanneer doet ze dat? Wanneer hoort ge haar spinnen? Speelt ze nog vaak of deed ze dat vroeger meer? Waarmee? Poes is een eerste acrobaat, kunt ge daarvan een paar voorbeelden geven? Toch valt ze wel eens, maar gewoonlijk bezeert ze zich niet erg; hoe komt dat? Hebt ge wel eens katjes met elkaar zien spelen? Waar loopt dat vaak op uit? Heeft je poes ook een naam? Welke namen geeft men wel aan katjes?

Onze hond. Wat voor hond heb je? Waaraan herkent men dat soort? Welke andere soorten kent ge? Heb je je hond wel eens kunstjes geleerd? Welke? Hoe heet je hond? Gaat hij vaak mee uit? Is hij erg trouw? Hoe doet hij, als er vreemden komen? Zijn sommige kennissen van je bang voor den hond? Wat voor geluid maakt je hond, blaft hij of keft hij? Waar is hij gewoonlijk? Waar is hij 's nachts? Hebt ge den hond wel eens met de kat vergeleken? Noem eens punten van verschil: kop, vorm van lichaam, pooten, nagels. En wie wint het in slimheid, in moed, in aanhankelijkheid, in nuttigheid? Hebt ge beide ook wel eens in de oogen gekeken? De honden noemt men soms hangoooren; hoe zou men dan de katten kunnen noemen?

Mijn bok. Vele jongens hebben een bok. Heb je er ook een? Of heeft een van je vrindjes een bok? Wat hoort daar natuurlijk bij? Wat is het sieraad van een bok? Welke eigenschappen heeft hij? Zijn daar ook minder aangename onder? Hoe behandelen vele jongens hun bok? Vindt ge dat goed? Is een bok sterk? Bewijs dat eens. Een bok kan even trouw worden als een hond. Maar dat kost eerst eenige moeite. Waar huist de bok? Wat krijgt hij te eten? Beschrijf eens, hoe je bok er uitziet, of anders een bok, dien je kent. Welk geluid maakt hij? Hoe heet het wijfje van den bok? Kan ze ook trekken?

De ezel. Niet mooi, daarom waarschijnlijk niet geacht, bijnamen. Hij gaat door voor dom. Is het toch niet, want volgens het spreekwoord; wel kan hij koppig zijn, namelijk als Daarentegen tevreden met distels en ander schraal voedsel, geduldig, niet gauw vermoeid, vast en zeker van tred. Dientengevolge geschikt in bergachtige streken, waar hij ook beter tiert. Zijn geluid is onaangenaam. Waarin komt hij met het paard overeen? Heeft de melk der ezelin ook bijzondere eigenschappen?

22.

Het cursieve telkens door één woord vervangen:

Het brood is *in prijs verminderd*.

Ik heb mijn bloemperken *van onkruid gezuiverd*.

Heemskerk en de zijnen hebben op Nova Zembla *den winter doorgebracht*.

Die knaap is na zijn laatste ziekte aardig *in grootte toegenomen*.

Hij heeft *met den pink* een traan uit het oog *gewischt*.

Willen we deze noten *van den bolster ontdoen*?

Wij hebben samen een uurtje *op ons rijwiel rondgereden*.

De Boeren hebben in den strijd met Engeland menigen
trein met soldaten en levensmiddelen *in de lucht laten vliegen*.

Men kan in dezen winkel *beneden den gevraagden prijs bieden*.

Hij had *zonder dat hij het wist* een groot ongeluk kunnen
veroorzaken.

De goederen worden *wanneer men het verkiest* op zicht
gezonden.

Het paard is *van hoefijzers voorzien*.

Deze berichten zijn *voor onwaar verklaard*.

De lijsten der schilderijen waren *met goud overdekt*.

Mijn broek is *met plaatjes versierd*.

Deze wijn is *met anderen wijn vermengd*.

Voorbeeld: Het brood is *afgeslagen*.

23.

Vul passende werkwoorden in:

schadelijk gedierte

heete tranen

een examen

een vraag

een zucht

een trein

een tooneelstuk

goocheltoeren

jongensstreken

drukproeven

in een schaterlach

met beide handen

over boord

in troebel water

ter tafel

langs de straat

tegen de duinen

zijn beste beentje

iemand het zwijgen

iemand het woord

een bergpas	zijn eigen glazen
raadsels	op een tijdschrift
de regeering	in het water
het anker	onder het ijs
zijn verjaardag	in een boom
een sloot	op zijn rijwiel
een les	door het slijk

Voorbeeld: Schadelijk gedierte *uitroeven*.

24.

Beantwoord de volgende vragen in volledige zinnen:

- a. Wat is een *hart van goud*? En wat is een *hart van steen*? Wat zou in de volgende regels *hart van diamant* beteekenen?

Wel heeft hij 't hart van diamant,

Ziet hij dit (nam. onze ellende) met onbewogen oog.

(P. C. HOOFD).

Opmerking. *Men bedenke, dat diamant twee bekende eigenschappen heeft: niet alleen groote kostbaarheid, maar ook groote . . .*

- b. Des morgens lang te slapen,
Te *gecuwen* en te *gapen*
Staat leelijk voor een kind.

Beteekenen de beide schuingedrukte woorden niet nagenoeg hetzelfde of zou er nog eenig verschil zijn? Welk woord heeft de ongunstigste beteekenis? Wat is een *gapende* wonde? Welk *voorwerp* draagt den naam van *gaper*? Zeg eens in andere woorden: De domme jongen stond den vreemdeling *aan te gapen*.

c. *Een man* te zijn, zegt weinig; *man* te wezen
Zegt meer; *de man te zijn*: geen rang gaat boven dezen.
Begrijpt ge dit versje? De zin: „*Hij is een man*”
dient slechts om het aan te geven van een per-
soon. Zegt men: „*Wees man*”, dan wil men iemand
opwekken, om Doch getuigt men van
iemand, dat hij „*de man*” is, dan bedoelt men er mede
(in gunstigen zin), dat hij

d. Och! denk bij alles wat gij doet,
Dat *haast* iets anders is dan *spoed*!

Welk ander rijmpje brengt u het bovenstaande in
herinnering? Men zegt: *maken* en *hebben*?
Welk onderscheid is er nu toch wel tusschen *haast* en
spoed?

25.

Kunt ge volgende zinnen verder afmaken?

1. In 1890 stierf koning Willen de Derde *en*
2. De Boeren hebben den strijd tegen Engeland lang
volgehouden, *maar*
3. Aan het eind van een leerjaar gaat men over naar
een hogere klasse *of*
4. Een ezel kan niet zoo veel voorttrekken als een paard,
want
5. Een doofstomme is dikwijls zeer ongelukkig, hij kan
noch *noch*
6. De trein mag pas vertrekken, *als*
7. Ik ging voor het eerst naar school, *toen*

8. Wekelijks krijgt Jan van zijn ouders een dubbeltje,
mits
9. Loevenstein ligt nabij het punt, *waar*
10. Van 1890 tot 1898 droeg koningin Emma den titel van
regentes, *omdat*

Voorbeeld: In 1890 stierf koning Willem de Derde
en zijn eenig kind, Wilhelmina, werd
toen koningin.

26.

Februari.

Nog heerscht de barre winter
In al zijn woeste kracht;
Nog knelt hij vliet en stroomen,
En vaart door heg en boomen
In sneeuw en hageljacht.

In 't hutje op de heide
Blaast hij door scheur en schouw;
Daar brandt geen vroolijk vuurtje,
Al slaat het etensuurkje —
Daar lijdt men nood en kou.

Maar de oudste knaap keert weder
Met volgeladen slee;
Hij sprokkelde in de bosschen!
Nu handig 't vrachtje lossen,
En — 't rijshout knapt, hoezee!

Nu kan men 't maal bereiden,
 Hoe sobertjes 't ook zij,
 En lekkertjes zich warmen —
 Och, mochten dat alle armen
 In 't barre wintertij!

(ANT. L. DE ROP).

Wij willen het bovenstaand gedichtje eens in proza overbrengen, d. w. z. wij geven den inhoud er van met onze eigen woorden weer en voegen er soms iets bij, waar het vers niet erg duidelijk is.

De volgende woorden en uitdrukkingen moeten vervangen worden:

de barre winter heerscht — woeste kracht — hij knelt vliet en stroomen — vaart door heg en boomen — blaast door scheur en schouw — het etensuurtje slaat — keert weder — handig 't vrachtje lossen — rijshout — 't maal bereiden — sobertjes — barre wintertij.

Vul nu het volgende aan:

Wij zijn in Februari. Het is nog fel en zoo nu en dan zelfs heel ruw Rivieren en vaarten zijn nog met De wind . . . : door en en voert en buien In de arme hut op de heide komt de Noorder- of wind binnens— door talrijke r of door den Geen helder verdrijft daar of wordt er gebrand om Het is er en de arme bewoners lijden g

De oudste z is er en komt nu met een slede vol ; hij heeft dat in g Onmiddellijk wordt de v in huis g en v a Een juichkreet De ellende is voor een poos g Nu kan ook voor g worden, al is het zoo sch

mogelijk; nu kan men zich de v lēde heerlijk
 Helaas, niet alle armen kunnen dat. Velen hunner zijn ge-
 durende aan ellende en gebrek ten

27.

Vul achter de volgende hoeveelheidsbenamingen geschikte be-
 palingen in:

een teug	een schoof
een bete	een groep
een lap	een vlucht
een tube	een troep
een rol	een gezelschap
een paar	een karavaan
een stapeltje	een school
een pint	een hectoliter
een baal	een hectare
een vaatje	een kubieke meter
een klomp	een voer
een boek	een vracht
een anker	een gang
een busje	een lading

Voorbeeld: een teug *water*.

28

Voltooi de volgende vergelijkingen:

zoo stom als	veranderen als
zoo dood als	eten als
zoo arm als	blazen als

zoo klaar als	slapen als een
zoo rond als	werken als een
zoo leelijk als	met elkaar omgaan als
zoo vet als	zingen als een
zoo dik als	bibberen als een
zoo stil als	draven als een
zoo krom als	ronddraaien als een
zoo eerlijk als	zwijgen als een
zoo bleek als	schreeuwen als een
zoo mager als	liegen of
zoo zuur als	schellen alsof er
zoo gaar als	kijken alsof
zoo rood als	zich haasten alsof
zoo vlug als	regenen alsof

Voorbeeld: Zoo stom als *een visch*.

29.

Vervang de volgende omschrijvingen door het zelfstandig naamwoord:

1. Werktuig om kleine voorwerpen vergroot te doen aanschouwen.
2. Dat gedeelte van een krijgsmacht, dat te voet strijdt.
3. Bericht, dat men tegen betaling in een courant doet opnemen.
4. Groote oorlogsvloot, in 1588 door Philips II tegen Engeland en Nederland afgezonden.
5. Plaats, waar gekookt wordt op een schip.
6. Draden en verder toestel om personen, die ver van elkaar afwonen, met elkander te doen spreken.

7. Werktuig, dat de drukking der lucht en in verband daarmede de weersgesteldheid aangeeft.
8. Plaats, waar sterrenkundige waarnemingen gedaan worden.
9. Militair schouwspel, ter gelegenheid van den verjaardag van een vorstelijk persoon.
10. Vertelling, die een zedeles bevat en waarin gewoonlijk dieren, planten of zelfs levenlooze voorwerpen sprekend optreden.
11. Tooneelvoorstelling, waarin de optredende personen niet spreken, maar zingen.
12. Metalen voorwerp in den vorm van een geldstuk en dat iemand om bepaalde redenen wordt geschonken.

V o o r b e e l d : Een werktuig, dat dient om kleine voorwerpen vergroot te doen aanschouwen, is een *microscop*.

30.

Het lied der vogels.

Wij vogels hebben 't waarlijk goed:
 We vliegen, hupplen, springen,
 Terwijl we blij en welgemoed
 Ons lustig liedje zingen.

We zijn van alle zorgen vrij
 En hebben grage magen;
 Waar we maar vliegen, vinden wij
 Den maaltijd opgedragen.

En als ons dagwerk is volbracht,
 Dan schuilen we in de boomen;
 We slapen rustig heel den nacht
 En droomen zoete droomen.

En wekt de morgenzon ons weer,
 't Is pret dan, als te voren,
 Zoodat ge ons schel gekwinkeleer
 Door 't heele bosch kunt hooren.

(J. J. A. GOEVERNEUR.)

Vertel eens iets over 't Leven der vogels in verband met het bovenstaande en aan de hand der volgende vingerwijzingen:

De vogels hebben toch maar een Zij doen den niets anders dan ro en, terwijl ze het en altijd door v en o kunnen zijn. Want zorgen k zij niet, overal vinden ze gereed en dat is gelukkig, want ze steeds g e Des avonds, als ze zijn van het, zoeken ze een p om er den nacht d te Hun rust b ong en waarschijnlijk hebben ze de droomen. Nauwelijks is de zon weer boven verzezen, of het l l begint weer op Het vroolijk ge en ge en ge weerklinkt door en ver ook den wandelaar, die daar van het een poosje komt genieten.

31.

Vul onderstaande zinnen zoodanig aan, dat een tegenstelling ontstaat:

Men leeft niet om te eten, maar

- 't Is beter *doen*, dan
- Het is niet *om de kniekers*, maar
- Spreeken* is *zilver*,
- In het *zwakke lichaam* huide
- Goed *voorgaan* doet
- Het is zaliger *te geven* dan
- Na *regen* komt
- Arbeidt* *verwarmt*, l v
- Liever *benijd*, dan
- Na *lijden* volgt
- De mensch* *wikt*, maar
- Na gedaan *werk* is het goed
- Beter *hard* *geblazen*, dan
- Men vangt meer vliegen met *een lepel honig* dan met
een
- Beter *weinig* maar *uit een goed hart*, dan ,
- Wat men *dronken* *misdooft*, moet men
- Wie *zich verhoogt*, zal
- Steeds *gewenscht*, maar
- Niet *verwacht*, en toch
- Voorbeeld: *Men leeft niet om te eten, maar men eet om
te leven.*

32.

Voltooi de volgende vergelijkingen en daarmee overeenkomende spreekwijzen:

Zoo gezegd,	Wiens brood men eet, diens
Zoo de waard is,
Zoo heer,	Beter één vogel in de hand,
Zoo de ouden zongen,	dan

Jong gewend,	Andere tijden,
Een goed begin maakt	Zoo gewonnen,
Wie goed doet,	Zoo veel hoofden,
Gelijke monniken,	Hoe meer zielen,
Waar een wil is, daar	Elk vogeltje zingt,

Wie het kleine niet eert,

Is

Wat gij niet wilt, dat u geschiedt,

Doe

Voorbeeld: Zoo gezegd, zoo gedaan.

33.

Kunt ge het volgende op korte wijze beantwoorden?

Wat is een *aannemer* en wat een *aanspreker*?

Wat is een *afschaffer*, wat een *afslager* en wat een *afuemer*?

Wat is een *bijzitter* en wat een *bijlooper*?

Wat is een *opzichter* en wat een (school)*opziener*?

Wat is een *achterlader* en wat een *achterblijver*?

Wat is een *voorzitter*, wat een *voorzitter* en wat een *voorganger*?

Wat is een *meespeler* en wat een *meevaller (tje)*?

Wat is een *opkoper* en wat een *opstopper*?

Wat is een *uitdrager* en wat een *uitzuiger*?

Wat is een *overlooper* en wat een *overblijver*?

Wat is een *intekenaar* en wat een *inlander*?

Wat is een *doorrooker* en wat een *doordrijver*?

Wat is een *onderkruiper* en wat een *ondernemer*?

Wat is een *napleider* en wat een *nablijver*?

Wat is een *opperman* en wat een *opperbevelhebber*?

Wat is een *tegenstemmer* en wat een *tegenvoeter*?

Voorbeeld: Een *aanmemer* is iemand, die voor een bepaalde som een werk in orde brengt en een *aanspreker* (ook wel *bidder*, *bedienaar van begrafenis* genoemd) is iemand, die het overlijden van een persoon rondzegt en het lijk graficaarts brengt.

34.

Zijn het menschen, dieren of dingen?

een hôtelportier,	—	een rijtuigportier
een landmeter,	—	een gasmeter
een domdeken,	—	een bedelaarsdeken
een schutspatroon,	—	een borduurpatroon
een voetganger,	—	een teenganger
een wegwijzer,	—	een windwijzer
een berggids,	—	een reisgids
een poelier,	—	een populier
een voetzoeker,	—	een spoorzoeker
een spelbreker,	—	een ijsbreker
een planteneter,	—	een beeneter
een woelwater,	—	een binnenwater
een binnenloods,	—	een machinenloods
een huisknecht,	—	een laarzeknecht
een verrekijker,	—	een dwarskijker
een rijkameel,	—	een scheepskameel
een zuiger	—	een bloedzuiger, — een uitzuiger
een kiezentrekker,	—	een kurketrekker, — een flesschetrekker

een muilezel, — een werkezel, — een schildersezal
 een hardlooper, — een zandlooper, — een traplooper, —
 een kantoorlooper
 een gieter, — een lettergieter, — een loodgieter, —
 een tinnegieter
 een keurvorst, — een nachtvorst, — een dakvorst, —
 de dagvorstin
 een brander, — een uitbrander, — een kroonbrander, —
 een kolenbrander.

Voorbeeld: Een *hôtelportier* is een *persoon*, namelijk:
 iemand, die verblijf houdt bij de deur
 van een hôtel en aan reizigers en ver-
 dere bezoekers de gewenschte inlichtin-
 gen geeft.

Een *rijtuigportier* is een *ding*, namelijk:
 de zij- of de achterdeur van een rijtuig.

35.

Pieterbaas.

Daar landde, op zeeuren morgen,
 Een vreemdling te Zaandam,
 En niemand wist te zeggen,
 Van welke plaats hij kwam.

Hij huurde zich een woning,
 Een needrig huis en erf, —
 Scheepstimmerman van ambacht,
 Bezocht hij trouw de werf.

Wat ruw in zijn manieren,
 Maar met een hart van goud,
 Was Pieterbaas ook weldra
 Met iedereen vertrouwd.

„Wie baas wil zijn en blijven,” —
 Dacht Pieterbaas terecht,
 „Die moet geen moeite schuwen,
 De baas begint als knecht.

Wanneer mijn schip voltooid is,
 Dan zeil ik naar mijn land,
 Zal ik het roer omknellen
 Met vastberaden hand.”

En van den vroegen morgen
 Tot aan den avondstond
 Weerklonk zijn forschē bijslag
 Den omtrek in het rond.

Hoe zal het vaarttuig heeten?
 Hoe zijn bestemmingsplaats?
 Wie is die nijvre werkman,
 Die wakkre Pieterbaas?

Die werkbaas is czaar Peter,
 De Groote, metterdaad!
 Het schip, dat hij helpt bouwen,
 Het Russisch schip van staat!

(J. E. BANCK).

**Maak naar aanleiding van bovenstaand gedichtje een opstel over:
Peter de Grootte te Zaandam.**

(De volgende vragen geven min of meer den gang van het opstel aan).

Wat gebeurde op zekeren morgen te Zaandam?

Waarvan was niemand op de hoogte?

Wat deed de vreemdeling en hoe zag hij er uit?

Wat deed hij elken dag?

Waar was hij dus in den regel te vinden?

Wat wist men al spoedig van hem te vertellen?

Welke eigenschappen roemde men in hem?

Hoe werd de nieuwe bewoner in den regel genoemd?

Wat was een lijfspreuk van Pieterbaas?

En wat achtte hij dus noodig in verband daarmee?

Wat voor plannen had Pieterbaas?

En hoe kon hij die plannen verwezenlijken?

Wie was eigenlijk die Pieterbaas?

Wat is zijn eigenlijke levenstaak geweest?

Hoe noemt hem de geschiedenis?

Wat heeft hij tot stand gebracht?

Waarop mag Zaandam nog altijd roem dragen?

36.

Vul de juiste woorden in:

Drie paren en een.

Gij hebt twee ooren, maar één mond,

Dat vriend! zij u een teeken,

Om veel te en niet veel

Te

Gij hebt twee oogen, maar één mond,
 Bedenk dat, u ten zegen:
 Veel moet en zeer veel dient
!

Ge hebt twee handen, maar één mond,
 Den zin hoort gij te weten:
 Twee zijn er voor, maar één
 Om!

(P. A. DE GENESTET).

Geld verloren, verloren; *moed* verloren, ver-
 loren; *eer* verloren, verloren.

Herfst.

De haan op de hoeve
 Zijn heldere klaroen,
 Terwijl de tortels
 In 't laatste beukengroen.
 Hol op den straatweg
 De postkar door het woud,
 En sijsje en vlasvink
 In 't dichte kreupelhout.

(A. L. DE ROP.)

Winteravondliedje.

De maan op, 't is vinnig
 De vorst trekt langs de
 Stook op wat, knaap, spaar turf
 En zorg de luiken goed te
 Schuift bij 't vuur, schuift allen bij!
 De sneeuw moog op de daken,
 Wij zullen 't binnen maken,
 Hoe 't buiten zij.

(H. TOLLENS.)

37.

Gebruik in zinnen:

naar aanleiding van
 bij staking van
 door middel van
 op bevel van
 met uitzondering van
 ten overstaan van
 ten dienste van
 ten behoeve van
 bij ontstentenis van
 op voorwaarde van

bij gebrek aan
 met het oog op
 in twijfel over
 uit achting voor
 in verband met
 uit liefde tot
 onder verwijzing naar
 wegens tegenspoed in
 in strijd met
 ter herinnering aan.

Voorbeeld: Naar aanleiding van die beschuldiging
 werd een grondig onderzoek ingesteld.

38.

Het laatste lid der onderstaande samenstellingen heeft niet zijn
 gewone beteekenis. Kunt ge de samenstelling zoo in zinnen ge-
 bruiken, dat de beteekenis duidelijk wordt?

een winterkoning
 eene bijenkoningin
 eene keukenprinses
 een pluimgraaf
 een suikerbaron
 een weerprofeet
 een saletjonker
 een praatvâar

een wapenbroeder
 een zandruiter
 eene scherprechter
 eene theetante
 een sausueger
 een zetschipper
 een hofmeester
 een oranjeblant

een drinkebroer
 een zondagsheer
 een kaaiman
 een dagdief
 een winkeldochter
 een pleegzuster
 een wereldburger

een vrijgezel
 een letterknecht
 een naneef
 een vechtersbaas
 een blankofficier
 een turfboer
 een vrijmetselaar.

Voorbeeld: De *winterkoning*, een onzer kleinste zangvogeltjes, doet zelfs midden in den winter zijn schel gefluit hooren.

39.

Men heeft woorden, die vaak elkaar gezelschap houden, m. a. w. die zeer dikwijls te zamen gebruikt worden. Kunt ge in onderstaande zinnen het ontbrekende opsporen?

Dat gaat zoo niet langer; het zal moeten *buigen* of
 Mijn vriend beloofde mij, dat hij mij met *raad* en
 zou bijstaan.

Die jongen is niet te vertrouwen, hij doet niets dan *liegen* en

Niets hielp om hem tot inkeer te brengen: noch *beloften*, noch

Dit huis is te *huur* of te

Mijn broer is wat al te meegaand; hij zegt op alles *ja* en
 Is dat nu een manier van thuiskomen, bij en *ontij?*
 Er komt niet veel goeds van dien jongen, hij gaat om met *Jan* en

Het was een kreet, die ons door *merg* en drong.
 Meen je soms, dat ik weer naar hen toe ga? *Nooit* ofte!
 De kunstenaar was aan zijn schilderstuk met *hart* en
 werkzaam.

De winkelier was uitermate beleefd en verzocht om de *gunst* en de

Er wordt te koop aangeboden een en *weldoortimmerd* huis.

Voorbeeld: Dat gaat zoo niet langer; het zal moeten *buigen of barsten*.

40.

Maak van de volgende gegevens een verhaaltje.

Eerlijk duurt het langst.

Voornaam heer koopt eene koe — volgenden dag bezorgen — woonde op een buiten. Anderen dag — de heer eenvoudig gekleed — ziet de koe aankomen — geleid door een jongen — Deze heeft er veel moeite mee. Knaap kent den heer niet — roept hem toe: „Hei, man, help een handje!” De heer doet, alsof hij niets gehoord heeft — Knaap luider aan 't roepen — belooft de helft van de fooi. — „Hoeveel dan?” vraagt de heer — Knaap weet het niet, maakt gissing — verwacht stellig nog al wat. Zijn baas gezegd: „voor een voornaam heer.”

Dicht bij ingang buitenplaats de heer vooruit — zal knechts waarschuwen. Hij doet dit — geeft een der knechts een gulden — moet dien den jongen als fooi ter hand stellen. Gaat dan terug — zegt den knaap het erf maar op te gaan. Jongen levert koe af — krijgt fooi.

De heer bleef op den weg — vraagt nu helft van de fooi. — Jongen geeft vijf centen. „Hoeveel dan gekregen?” Antwoord: „Tien centen.” „Niet meer”, zegt de heer, valt erg tegen.” Jongen houdt vol — voegt er bij, dat hij tevreden is. „Ik niet” zegt de heer — „ga mee — dan eens wat zien!”

Samen terug. Heer laat knechts bijeenkomen. „Wijs aan, wie je de fooi heeft gegeven” zegt hij. Jongen herkent dadelijk (baard of kleedingstuk). Knecht valt door de mand. — Bekent — Hij heeft tien cents gegeven — negentig voor zich gehouden — wil zich nog verontschuldigen. — Heer beveelt hem te zwijgen — moet den gulden afgeven — wordt uit zijn betrekking ontslagen. Wat de heer nog tot hem zegt — raad, dien hij meekrijgt — Jongen blij naar huis.

41.

Ter beantwoording:

- Wat is een *dansmeester*, wat een *burgemeester* en wat een *wachtmeester*?
- Wat is een *hijschbalk*, wat een *notenbalk* en wat *huilebalk*?
- Wat is een *vrachtrijder*, wat een *paardrijder*, wat een *wielrijder* en wat een *schaatsenrijder*?
- Wat is een *stalhouder*, wat een *boekhouder*, wat een *wethouder*?
- Wat is een *pothuis*, wat een *schuithuis*, wat een *kaartenhuis*?
- Wat is een *veldwachter*, wat een *sluiswachter* en wat een *torenwachter*?
- Wat is het *drukwerk*, wat *overwerk*, wat *bijwerk* en wat *handwerk*?
- Wat is een *draadnagel*, wat een *kruidnagel* en wat een *nijdnagel*?
- Wat is een *hooivork*, wat een *vleeschvork* en wat een *stenvork*?
- Wat is een *zandbank*, wat een *rechtbank* en wat een *speelbank*?
- Wat is de *afval*, wat *bijval*, wat een *inval* en wat een *uitval*?
- Wat is een *toespraak*, wat een *afsprak*, wat een *samenspraak*, wat de *uitspraak*?

Wat is een *weerbericht*, wat een *doodsbericht*, wat een *voorbericht* en wat een *draadbericht*?

Wat is een *tafelbel*, wat een *oorbel*, wat een *luchtbel* en wat een *totebel*?

Wat is een *wijnglas*, wat een *vensterglas*, wat een *lampeglas* en wat een *vergrootglas*?

Voorbeeld: Een *dansmeester* is iemand, die het dansen onderwijst.

Een *burgemeester* is het hoofd eener gemeente.

Een *wachtmeester* is een onderofficier bij de cavalerie of de rijdende artillerie.

42.

Kunt ge aantonen, dat de volgende zinnen op meer dan één wijze kunnen verklaard worden, vooral door de verschillende beteekenissen of functiën der schuingedrukte woorden?

1. De koopman liet *zijn zoon* een dreigenden brief schrijven.
2. Laatst vond ik uw broer ernstig ziek? Is hij nu *beter*?
3. Doet zij tegenwoordig *nog al* aan zingen?
4. Weet je *ook*, wie er morgen meegaan?
5. Hij eischt *niets minder* dan volledige kwijtschelding van boete.
6. De onderwijzer vroeg den leerling: Zeg eens, vriendje, is dat *wel* gedaan?
7. *Het kind* herkende *de moeder* dadelijk.
8. Hij kan *alles behalve* mooie opstellen maken.
9. De burgemeester heeft zijn buurmeisje verleden week *getrouwd*.

10. Mijn vrienden verlangen *niet de geringste* belooning voor hunne moeite.
11. Deze twee kinderen hebben *den hond zien stelen*.

Voorbeeld: *De eerste zin kan beteekenen:*

De koopman liet *door* zijn zoon een dreigenden brief schrijven **en** De koopman liet *aan* zijn zoon een dreigenden brief schrijven.

43.

Hoe moet men schrijven of zeggen:

1. Hij is <i>aan de betere hand</i> .	of Hij is <i>aan de beterende hand</i> .
2. Dat is mijn <i>geliefkoosd kostje</i> .	of Dat is mijn <i>lievelingskostje</i> .
3. De heler is <i>zoo goed als de dief</i> .	of De heler is <i>niet beter dan de dief</i> .
4. Iemand <i>een hart onder den riem</i> steken.	of Iemand <i>een riem onder het hart</i> steken.
5. Hij kreeg <i>op zijn baadje</i> .	of Hij kreeg <i>op zijn baaitje</i> .
6. Wees zoo goed <i>deze bladzijde</i> om te slaan.	of Wees zoo goed <i>dit blad</i> om te slaan.
7. Het is een maand of wat geleden, dat <i>ik daar niet geweest ben</i> .	of Het is een maand of wat geleden, dat <i>ik daar geweest ben</i> .
8. Het zijn <i>allen geen koks</i> , die lange messen dragen.	of Het zijn <i>niet allen koks</i> , die lange messen dragen.
9. Deze droevige gebeurtenis heeft mijn vader <i>den dood</i> gekost.	of Deze droevige gebeurtenis heeft mijn vader <i>het leven</i> gekost.
10. De inboedel was gelukkig <i>geassureerd</i> .	of De inboedel was gelukkig <i>verassureerd</i> .

11. Ik ken een uitstekend
middel <i>voor</i> de kiespijn.	of Ik ken een uitstekend mid-
del <i>tegen</i> de kiespijn.
12. Wij wisten niet, dat hij
ziek was en daar hooren
wij <i>in eens</i> het doodsbe-
richt.	of Wij wisten niet, dat hij
ziek was en daar hooren
wij <i>op eens</i> het doodsbe-
richt.
13. Wij zien u tegenwoordig
<i>zelden</i> .	of Wij zien u tegenwoordig
<i>zeldzaam</i> .

De eerste zin moet luiden: *Hij is aan de betere hand.*

44.

Wat beteekenen de volgende zinnen:

Dat is mij door het hoofd gegaan.

Het ging mij door de ziel.

Hij slaapt een gat in den dag.

Hij sloeg een gat in de lucht.

Men wees hem het gat van de deur.

De knaap werd leelijk aan de kaak gesteld.

De knaap stond met beschaamde kaken.

Je zet een gezicht van ouwe lappen.

Je bent tegenwoordig erg in de lappenmand.

Honger is de beste saus.

Honger is een scherp zwaard.

Ik durf hem dat niet onder de oogen te brengen.

Ik durf hem niet onder de oogen te komen.

Voorbeeld: Dat is mij door het hoofd gegaan. = *Ik
 ben dat geheel vergeten.*

Het ging mij door de ziel. = *Het deed mij
 pijnlijk aan.*

45.

Allerlei.

1. Kunt ge twee jongensnamen en twee meisjesnamen noemen, die van voren naar achteren en van achteren naar voren gelezen volkomen gelijk luiden?
2. Jan behoort tot een tamelijk groot gezin. Als men hem vraagt: „met je hoeveelen zit je 's middags aan tafel?” krijgt men ten antwoord: *Vader, moeder en de kinderen vormen precies vier en een half dozijn*. Hoe velen zijn er dat nu, naar uw meening?
3. Twee jongens gaven antwoord op de vraag: „Hoeveel vlakken heeft een halve kubus?” De één zei „zes”; de andere „vijf”. Wie had gelijk?
4. In den volgenden zin staat de kommapunt blijkbaar niet op haar plaats. Kunt ge ze zoo plaatsen, dat de onzin verdwijnt?
Een boer had een kalf; en de moeder van den boer was tevens de vader van het kalf.
5. Zeker gedicht, nam. *Des Landverhuizers afscheidsgroet*, begint aldus:
Vaarwel, vaarwel, vergrijsd Europa!
Ik groet voor 't laatst uw wijkende *Oosterkust!*
Is het laatste woord juist of moet het misschien zijn *Westerkust?* Wat is uw meening?
6. Welk geslacht heeft het cursieve woord in het volgende citaat:

Orkanen sloopten 't voedzaam groen,
 't Gezaai verdronk in poel en plas;
 Geen oogster zong in 't Oogstseizoen.

(A. BOGAERS).

7. Plaats in het volgende versje de weggelaten komma's:

„Nu niet morgen zal 't geschieden;”

Zoo slechts spreken trage lieden.

„Nu niet morgen wordt 't gedaan;”

Zulk een taal staat ieder aan.

46.

Welke verbindingswoorden kunt ge in de volgende zinnen op geschikte wijze aanbrengen?

Het rapport van den knaap was niet zeer gunstig; zijn gedrag was wel voldoende, . . . de ijver was gering . . . de vorderingen dus veel te wenschen over lieten.

Met het schaatsenrijden was het voorloopig uit, . . . het begon plotseling zeer hard te dooien.

Tweeslachtige dieren zijn dieren, die . . . in het water . . . op het land kunnen leven.

Het Perzische leger leed, . . . het tienmaal sterker was dan de hen bestrijdende Grieksche krijgsmacht, een zware nederlaag bij Marathon.

Deze goederen worden, . . . tegen contante betaling, beneden inkoopsprijs opgeruimd.

Ik zou u raden niet langer met hem om te gaan, . . . omdat hij u reeds eenmaal onheusch behandelde, . . . wijl men u voor hem gewaarschuwd heeft, . . . om reden gij te veel met hem in leeftijd verschilt.

Wij maken stellig aanstaanden Zondag een fietstochtje naar Nijmegen, . . . het weer al te ongunstig is.

Wij kwamen te laat aan den trein, we genoodzaakt waren een rijtuig te nemen, we op tijd thuis wilden zijn.

De aanstaande winter zal zeer streng zijn, men af mag gaan op voorttekenen, waarop de weervoorspellers de aandacht vestigen.

De lucht klaarde pas op, het den ganschen morgen geregend had.

. . . . zoudt ge mij de beste waarborgen willen geven, ik zou u toch niets leenen.

Niemand kende de vreemdeling of wist te zeggen, hij geboren was, hij kwam, of hij ging.

Ik logeer altijd bij mijn oom, ik vacantie krijg; in Augustus heb ik ook bij hem gelogeerd, ik vacantie kreeg.

Wij moeten jegens ieder beleefd en welwillend zijn, we op onze beurt op welwillendheid en beleefdheid mogen aanspraak maken.

47.

a. Maak een opstelletje, getiteld: Een fietstochtje, naar aanleiding der volgende gegevens.

Afspraak — wie er meegaan (namen) — waar elkaar ontmoeten — hoe laat — waarheen de tocht gaat — langs welke wegen — wat er te zien is — hoe lang het tochtje duurt — halt onderweg — waarom? — gemakkelijk verholpen — wie men ontmoet — aankomst plaats van bestemming — fietsen stallen — wat 't eerste werk is — wat men verder doet — bezienswaardigheden — hoe de terugtocht zal gedaan worden — verschillende voorstellen — een het beste, — waarom? — ontmoetingen op den terugweg — wanneer thuis — moe en hongerig — 't eten laat zich uitstekend smaken.

b. Maak een opstelletje over „Koningins verjaardag.“

Welke dag? Reeds vroeg klokkenspel of klokkengelui. — Overall vlaggen, zoowel bij particulieren als aan de openbare gebouwen. — Alle scholen vacantie. — Meeste werkplaatsen gesloten. — Volksspelen: mastklimmen, zakloopen, ringsteken. Voor kinderen: wedstrijden in vlieger oplaten, hardrijderij met bokken en bokkewagens. — Hoe het weer is — Wat het meeste publiek trekt — wie er zelfs tegenwoordig zijn. — Aardige voorvallen bij de wedstrijden — hoe het gaandeweg rumoeriger wordt — einde der volksfeesten. — Optocht der be kroonden — Wat er 's avonds nog te doen is — Hoe lang de feestvreugde wel duurt.

c. Maak een opstel met het opschrift: De onvoorzichtige knaap.

Eenige knapen (hoeveel?) gaan roeien — wie ze zijn — hoe oud — één is een baasje — in het begin nog kalm — zit aan 't roer — men roeit eerst in de stadsgrachten — later buiten de stad — groot water — de overmoedige knaap zal kunststukjes uithalen — voor in 't schuitje met de voeten op de randen der boot — voorbijkomende schipper waarschuwt hem nog — luistert niet — wil heer en weer wiegelen — valt te water — schrik der knapen — hun geroep — één steekt een roeispaan toe — alle jongens houden vast — de drenkeling grijpt — wordt weer in het bootje gehaald — bibberend — gauw naar huis — en dan naar bed.

48.

Vul het ontbrekende aan:

Men kan met de post niet alleen en , maar ook en verzenden.

Er zijn vier soorten van rechtbanken: kanton , arrondissementen , gerechts en eindelijk de Hooge

Niet alle couranten en tijdschriften verschijnen met gelijke tusschenpoozen, zoo heeft men , en

Naar den regeeringsvorm verdeelt men de staten in twee hoofdsoorten. Amerika bevat uitsluitend , Europa, behoudens een paar uitzonderingen, daarentegen

De hoofdbronnen van bestaan in ons land loopen in de verschillende streken nogal uiteen: Rotterdam en Amsterdam leven hoofdzakelijk van den ; in Tilburg en Enschede heeft de haar zetel opgeslagen; Vlaardingen, Scheveningen en IJmuiden zijn de hoofdplaatsen van de ; terwijl Pekela, Veendam, Hoogezand en Wildervank door de tot bloei zijn gekomen.

Er zijn twee soorten van verduisteringen aan den hemel zichtbaar: bij nieuwe maan kan men soms een en bij volle maan een hebben.

Geen grooter tegenstelling is denkbaar dan de natuur in Zwitserland en die in Nederland. Zwitserland is het land der , der , der en der ; Nederland daarentegen heeft zijn zijn , zijn en zijn

Voorbeeld: Men kan met de post niet alleen *brieven* en *drukwerken*, maar ook *postwissels* en *postpakketten* verzenden.

49.

Geef eens een korte verklaring van:

een hanengevecht — een stierengevecht — een vuistgevecht — een tweegevecht — een spiegelgevecht — een straatgevecht — een ruitergevecht;

een badplaats — een stookplaats — een hoekplaats —
 een bergplaats — een binnenplaats — een boerenplaats —
 een eereplaats;

een landkaart — een speelkaart — een vrijkaart — een
 adreskaart — een briefkaart — een retourkaart — een abon-
 nementskaart;

een hoofdstad — een zeestad — een handelsstad — een
 havenstad — een fabrieksstad — een residentiestad — een
 garnizoensstad — een landstadje — een voorstad;

een ambachtsschool — een zwemschool — een kost-
 school — een bewaarschool — een zondagschool — een
 hoogeschool — een oefenschool;

een voetbank — een pijnbank — een schaaftank — een
 rechtbank — een spaarbank — een toonbank — een zit-
 bank — een schoolbank;

een tabakspijp — een kachelpijp — een orgelpijp — een
 stoempijp — een mergpijp — een luchtpijp — een vlam-
 pijp — een gaspijp — een blaaspijp.

Voorbeeld: *Een hanengevecht is het vechten van twee
 hanen met elkaar.*

50.

Geef eens antwoord op de volgende vragen, naar aanleiding van
 eenige zinnen en uitdrukkingen:

1. Ten verkoop aangeboden een *huis* en *erve*, *staande* en
gelegen te A ... enz. Welke der cursieve woorden hooren
 bij elkaar?
2. Laatst hoorde ik van iemand vertellen, dat deze *trotsch*
 was op zijn *nederigheid*. Hoe is dat mogelijk?

3. Wanneer gebruikt men de uitdrukking: *Dat is meer geluk dan wijsheid* en wat bedoelt men er mee?
4. Ge hebt zeker weleens gehoord, dat iemand, bij het ontvangen van geld of iets anders, zeide: *Dat valt op een gansje*. Wat bedoelt hij dan daarmee? Aan welk spel denkt ge?
5. Wanneer zegt men iemand schertsenderwijs, *dat hij zijn galgemaal krijgt*. Wat beteekent *galgemaal* oorspronkelijk? Is er dan overeenkomst tusschen het vroeger en hedendaagsch gebruik van 't woord?
6. Zoudt ge kunnen zeggen, wat men bedoelt met de volgende mededeeling:
„Hij is niet *voor de balie* maar *voor den kansel* bestemd”.
7. Wat bedoelt men met de uitdrukking „*belet vragen*” en wanneer „*geeft men belet*”?
8. „*Zijn gang is geen doktersgang*” is een vaak voorkomende uitdrukking. Wanneer gebruikt men ze en wat wil men er mede te kennen geven?
9. Wanneer zegt men van iemand, *dat hij eieren voor zijn geld kiest*? Is deze uitdrukking ontstaan, toen eieren duur of goedkoop waren? Toon dat aan.
10. Zeg eens op heel wat eenvoudiger wijze: *Dezen nacht hebben de dakhazen ons op een heel concert getraceerd*.

51.

De stadsrat en de veldrat.

Zeker ratje uit de stad

Noodde een veldrat op een kluijfe

Van een duifje,
Met een sneetje ham of wat.

Op een Smyrnaasch vloertapijt
Stond de schotel hen te wenken;
't Is te denken
Hoe ze smulden als om strijd.

Juist begonnen ze aan de ham,
Toen opeens in 't banketteeren
Van de heeren
Een bedroefde stoornis kwam.

Aan de zaal deur luid gerucht!
Stadsrat, zonder tijdverliezen,
Pakt zijn biezen,
Veldrat, bevend, deelt zijn vlucht.

't Werd weer doodstil in de zaal.
Uit hun schuilhoek slopen beiden.
Stadsrat vleide:
„Lieve gast, hervat het maal!”

„Neen,” sprak veldrat, „geen plezier
Morgen vraag ik u ten eten:
't Zijn geen beten
Van een vorstendisch, als hier.

Maar geen mensch, die me overvalt.
Goeden avond. Geen vermaken
Kunnen smaken,
Door gestage vrees vergald.”

(J. J. L. TEN KATE).

Maak een opstel over den inhoud van bovenstaande fabel, waarbij van de volgende woorden gebruik gemaakt moet worden.

(N.B. de cijfers duiden de coupletten aan, waarin de aangegeven woorden thuis hooren).

1. Uitnoodigen, maaltijd, menu, bestaande uit.
2. Vinden, vleeschschaal, toelachen, om het hardst.
3. Hart ophalen, gerecht, overvallen.
4. Naderen, de plaat poetsen, sidderend, op de hielen volgen.
5. Niets vernemen, komen te voorschijn, vriendelijk, opnieuw aanvallen.
6. Dankje, genoeg voorbij, aan mijn disch, zeer eenvoudig, fijne schotels.
7. Rustig, angst, voortdurend, ontnemen.

52.

Vul een of meer zelfstandige naamwoorden in:

.... worden uitgeleverd door

.... worden ingeleverd door

.... worden opgeleverd door

.... worden afgeleverd door

.... kunnen worden ingewisseld tegen

.... kunnen worden uitgewisseld tegen

.... kunnen worden verwisseld tegen

.... kunnen worden omgewisseld tegen

.... zijn toegesproken door

.... zijn afgesproken met

- zijn besproken door
 zijn uitgesproken door
 zijn tegengesproken door

Voorbeeld: *Ontvluchte misdadigers worden uitgeleverd door de meeste landen van Europa.*

53.

Vul het juiste woord in:

Levensmiddelen, die tegen bederf gevrijwaard zijn, heeten levensmiddelen.

Verhalen, die feiten vermelden, welke niet gebeurd zijn, noemt men verhalen.

Lieden, die van alles de bezwaren breed uitmeten, zijn lieden.

Papier, van lijnen voorzien, draagt den naam van papier.

Een rekening, waarop vermeld is, dat de betaling geschied is, noemt men een rekening.

De voornaamste belasting, door de gemeente opgelegd, heet omslag.

Personen, die een ander diens voorspoed of gunstiger omstandigheden misgunnen, zijn personen.

Wanneer een paard zich maar zeer langzaam voortbeweegt, gaat het

Een verandering in den regeeringsvorm van een land, door een plotselinge gebeurtenis teweeggebracht, noemt men een

Een verhaal, dat weinig belangrijks bevat en met veel omhaal van woorden verteld wordt, is een verhaal.

Een trap, die draait en dus juist boven het aanvangspunt eindigt, heet een

Wanneer men iets toelaat door te doen, of men het niet ziet, wordt het toegestaan.

Winden, die plotseling van richting veranderen, noemt men

Een onderzoek naar de kennis van leerlingen of sollicitanten heet een

Wie hoofdzakelijk leeft op kosten van een ander, geeft men vaak den naam van

Iemand, die onbevoegd de geneeskunde uitoefent, noemt men een

Het bovengedeelte van een tram, eveneens van zitplaatsen voorzien, heet de

Bergen, die bij langere of kortere tusschenpoozen vuur en lava uitwerpen, heeten

De afzonderlijke deelen, waaruit een ketting samengesteld wordt, zijn de

Degenen, die reizigers op wegen overvallen en uitplunderen, zijn

Voorbeeld: Levensmiddelen, die tegen bederf gevrijwaard zijn, heeten *verduurzaamde* levensmiddelen.

54.

Gebruik in zinnen:

op crediet	op den uitkijk	tot wederziens.
op voorhand	om het hardst	in aller ijl.
uit wraak	in der minne	wegens sterfgeval.
bij toeval	voor de leus	bij vooruitbetaling.

met voorbedachten rade
 bij nader inzien
 in koelen bloede
 op goed geluk

door weer en wind
 bij leven en welzijn
 met schade en schande

zonder aanzien des persoons.
 bij koninklijk besluit.
 op heeter daad.
 van ganscher harte.

in nood en dood.
 op stel en sprong.
 voor dag en dauw.

Voorbeeld: De winkelier weigerde aan dit arme gezin
 nog meer waren *op credit* te leveren.

55.

Vragen ter beantwoording:

1. Ge kent het woord *Asschepoester*. Wordt met dien naam een mannelijk of een vrouwelijk persoon bedoeld?
Is dan de schrijfwijze wel juist?

Men vindt soms ook wel *Asschepoetster* en *Asschepoetster*.

Wat dunkt u van die vormen?

(*Poesten* is een oud woord, dat blazen beteekent).

2. Op een bordje in een der volksbuurten te Amsterdam las ik laatst: *Gelegenheid voor commensalen met en zonder kost*.

Wat hebt ge daarop aan te merken?

(*Commensaal* is een Latijnsch woord, dat de beteekenis heeft van dischgenoot, medeëter).

3. „Ja, mijnheer, ik was er zooveel als *kamenierster*: schrijft de advokaat u dat niet?” antwoordde Karoline.

(J. VAN LENNEP).

Gebruikt Karoline het goede woord om hare voormalige betrekking aan te duiden? Wat beteekent kamenier reeds?

4. Een dichter der 17e eeuw spreekt ergens van: „*eene nagelaten weduwe*”.
Welk woord kan in die uitdrukking als volkomen overtoellig beschouwd worden?
5. Gij moet weten, dat zij allerlei slag van volk aan haar snoer heeft: *schoonmaaksters, besteedsters, baaksters*.

(J. VAN EFFEN).

Is het laatste woord goed? Hoe moet het luiden?
(Oorspronkelijk heette de verzorgster van een pasgeboren kind *bakermoeder*).

56.

Geef een verklaring van de volgende uitdrukkingen of gebruik ze in zinnen:

een rekest op zegel	vrijdom van belasting.
een tochtje per fiets	vrijheid van drukpers.
een tombola zonder nieten	groeten van huis tot huis.
een aanmaning tot betaling	diefstal met inbraak.
een verzoek om gratie	geld bij de visch.
een middel van bestaan	loon naar werken.
een betaling met gesloten beurzen.	
een samenloop van omstandigheden.	

Voorbeeld: Een rekest op zegel is een verzoek in eigenaardigen stijl aan een regeeringspersoon of regeeringslichaam en geschreven op gezegeld papier.

57.

Zoek een werkwoord, dat geschikt is voor al de bijeengeplaatste zelfstandige naamwoorden. Gebruik daarna de cursieve woorden met het gevonden werkwoord in zinnen.

Een huis; een toren; luchtkasteelen; zee

Schapen; honden; *de oppervlakte van het water*
Den hoek; het blad; een mantel; de broeks-
 pijpen

Meel; een paard; een plaats;

Geluid; vuur; een gil; *den geest*

Een haas; een *bok*; in een lach

Zijn oogen; zijn verstand; geduld; zijn
 tijd; *geweld*; een kop koffie

Een ruit; *een cent*; een stukje

Den moed; *zijn hoofd*; een weddenschap

Zijn' naam; een landschapje; *zakdoeken*

Het haar; een patroontje; *met de vingers*

Touw; munt, *geloof*, tot ridder

Verraad; een diefstal; een moord; een
 misdaad

Voorbeeld: Een huis *bouwen*; een toren *bouwen*; lucht-
 kasteelen *bouwen*; *zee bouwen*.

Het schip heeft op zijn laatste reis zoo ge-
 leden, dat het niet meer in staat is *zee te*
bouwen.

58.

Vul de geschiktste woorden in:

Het a van deze spoorweglijn heeft veel geld gekost:
 eerstens moest men twee tamelijk lange bruggen s, voorts
 door een der heuvels een tunnel b, dan twee breede
 slooten d en eindelijk door een soort moeras een dam l . .

De beroemde Frederik II van Pruisen heeft tal van veld-
 slagen gel en daarbij verscheidene overwinningen beh
 maar ook menige nederlaag gel Herhaaldelijk werden
 belangrijke streken door hem v en daarna weder h

De Boerengeneraals werden in tal van steden met de grootste g begroet en met bewijzen van s overladen, terwijl men h bracht aan hun dapperheid en standvastigheid en de beste w uitte voor de toekomst van Zuid-Afrika.

Er komt een onweer o De hemel wordt v Wolken p zich s In de verte r de donder. De bliksem d de lucht. Het begint te dr Weldra k een plasregen neer. Zwarte slagen v elkander op. Het onweer d a . . . De lucht k o . . .

Aan het station h een groote drukte. Rijtuigen komen a Sjouwerlieden b de bagage naar het of in de w De reizigers v zich van k De trein staat g De portier w Men b zich naar het p De stationschef geeft het s tot v De locomotief f De trein z zich in b De achterblijvenen w de vertrekkenden een l g toe.

59.

De morgen breekt aan.

Het is nog vroeg. Alles is nog steeds in het donker gehuld, maar toch merken we, dat de duisternis langzamerhand begint af te nemen. De sterren verliezen allengs hun glans; aan den oostelijken hemel wordt het lichter. Het begint te schemeren en meer en meer gaan wij de voorwerpen rondom ons onderscheiden. Nog prijkt duidelijk zichtbaar de morgenster, maar een roode gloed vertoont zich aan de Oosterkim, de voorlooper van de gezegende bron van licht en warmte. Nog een korten tijd en daar verschijnt de zon zelf boven den gezichteinder en werpt hare

vriendelijke stralen over bosch en akker, over zeeën en heidevelden. De vogeltjes hebben hunne nestjes reeds verlaten en begroeten met blij gekweel den nieuwen dag. Jubelend stijgt de leeuwerik omhoog. De kippen komen uit het hok en trippelen rond. Ook de dorpelingen, gewoon vroeg op te staan, beginnen spoedig hun arbeid. Opgeveekt en met frissche kracht begeeft zich de landman naar den akker, de veeboer naar het weiland, de ambachtsman naar zijn werkplaats. Hoe fleurig ziet de natuur er nu uit! Hoe zijn allen — menschen en dieren — verkwikt door de genoten rust en vol lust en ijver voor de dagtaak, die hen wacht. Eerst later begint ook de stad te ontwaken en de zon is reeds lang opgegaan, vóór de stilte van den nacht daar plaats gemaakt heeft voor het drukke leven van den dag.

Voor al van een hoog punt, van een heuvel- of bergtop, gezien, is een zonsopgang een onbeschrijfelijk schoon, een onvergetelijk schouwspel.

Maak met dit opstelletje tot voorbeeld een klein opstel getiteld: **De avond valt.** Hier en daar kan van het bovenstaande met behoorlijke wijziging gebruik gemaakt worden; sommige zinnen zullen echter geheel moeten worden veranderd. In den laatsten zin kan voor een bergtop het zeestrand in de plaats treden.

60.

Vervang in het onderstaande het schuingedrukte door één bijv. naamwoord, dat dan vóór het z. n. w. kan gezet worden:

Een vorst, *die den vrede voorstaat*, is een vorst.

Een troep, *waarbij de orde ontbreekt*, is een troep.

Een huis, *dat bijna invalt*, is een huis.

Een knaap, *die elk oogenblik iets anders wil*, is een knaap.

Een servies, *waaraan niets ontbreekt*, is een . . . servies.
 Schepen, *die diep in het water liggen*, heeten . . . schepen.
 Een weg, *die geen afwisseling aanbiedt*, is een . . . weg.
 Dingen, *die men te veel heeft*, zijn . . . dingen.
 Een ziekte, *die niet lang duurt*, is een . . . ziekte.
 Medeelingen, *die met elkaar in strijd zijn*, zijn . . . berichten.
 Een winkel, *die veel klanten heeft*, zijn een . . . winkel.
 Een persoon, *die gaarne een ander helpt*, is een . . . persoon.
 Menschen, *die men niet vertrouwen kan*, zijn . . . menschen.
 Een verbond, *dat tusschen drie rijken gesloten
 wordt*, is een . . . verbond.

Een schip, *dat van zijn tuigage outdaan is*,
 heet een . . . schip.

Een mensch, *die geen medelijden heeft met
 ongelukkigen*, is een . . . mensch.

Een vreugde, *die van korten duur is*, heet een . . . vreugd.

Voorbeeld: Een vorst, die den vrede voorstaat, is
 een *redelievend* vorst.

61.

Wat bedoelt men er mee, als men van iemand zegt:

Hij gaat niet over één nacht ijs.

Hij kijkt niet verder dan zijn neus lang is.

Hij laat zich de kaas niet van zijn brood eten.

Hij neemt alles voor goede munt op.

Hij gooit zijn eigen glazen in.

Hij zet de tering naar de nering.

Hij is in zijn nopjes.

Hij doet water in zijn wijn.

Hij steekt de handen uit de mouw.

Hij speelt daar de eerste viool.

Hij houdt een oog in het zeil.

Hij kijkt de kat uit den boom.

Voorbeeld: *Hij gaat niet over één nacht ijs = Hij onderzoekt en berekent eerst, vóór hij aan iets begint.*

62.

Kies het juiste woord:

De haan is bekend door zijn , de vos om zijn , de mier om hare , de gans om hare , de olifant om zijn , de hond om zijn en de snoek om zijn

Van de metalen vermeldt men het goud als zeer , het ijzer als , het lood als

De buffel gebruikt als wapen zijn , de leeuw zijn , de haan zijn , de kat haar , het paard zijn , de bij haar en de zwaan zijn Het voornaamste wapen van den mensch is zijn

De dood wordt dikwijls voorgesteld door een met , de gerechtigheid door een g v met en , de eendracht door een , de hoop door een

In de courant vindt ieder iets van zijn gading: de beursmannen bestudeeren vooral de ; de sportliehebbers vinden er den uitslag der ; de huismoeder gaat vooral de na; advokaten stellen belang in de ; de handelaars loopen de door; zelfs de kinderen hebben er hun gedeelte in het Zondagsblad met het opschrift: voor

63.

Vervang in onderstaande zinnen de directe rede door de indirecte rede. Men lette daarbij op het gebruik der voornaamwoorden en tijden en op de vervanging der schuingedrukte woorden door andere.

1. Mijn vriendje zeide mij eergisteren: „Ik ga *morgen* uit de stad”.
2. „*Gisteren*”, verklaarde de dokter bij zijn laatste bezoek, „vond ik den patient reeds veel beter”.
3. „Komt gij mij *overmorgen* eens opzoeken?” vroeg tante in het begin der gepasseerde week.
4. „*Aanstaanden* Zondag gaan wij uit rijden”, schreef oom 's Zaterdags.
5. „*Van daag* is het te slecht weer voor een fietstochtje”, meende Pa, toen hij een dag of wat geleden 's morgens het gordijn openschoof.
6. „Dat boek heb ik *eergisteren* reeds verzonden”, berichtte de boekhandelaar in zijn brief van 12 October.
7. Wanneer komt ge terug? vroeg ik aan mijn zuster. En zij antwoordde: „Ik kom, zoo gauw ik kan”.
8. De getuigen legden de verklaring af, toen zij een paar dagen geleden voor den kantonrechter geroepen werden: „*Vóór* acht dagen heeft de beklagde ook reeds twist gezocht”.
9. „Wat hebt ge *van morgen* te doen, want dat wil ik graag weten?” luidde zijn eerste vraag, toen hij mij verleden Zondag vroeg kwam feliciteeren.
10. „*Nu* ben ik rijker dan een koning”, riep kleine Jan uit, toen hij op zijn verjaardag van zijn ouders een horloge cadeau kreeg.

- Voorbeeld: Mijn vriendje zeide mij eergisteren, dat
hij den volgenden dag uit de stad ging.

64.

Wat is de beteekenis der schuingedrukte woorden in de volgende zinnen en uitdrukkingen?

Wie kaatst moet den *bal* verwachten.

Er wordt op vastelavond daar een gemaskerd *bal* gegeven.

Het kind voelde pijn in den *bal* van de hand.

Bij gebrek aan andere lading moet het schip heel wat *ballast* innemen.

In den winter dragen vele menschen kleederen van *baai* vervaardigd.

Baai wordt vooral in Friesland veel gerookt.

Aan de kust van Griekenland vindt men vele golven en *baaien*.

Heb je de brieven reeds naar de *post* gebracht?

De schilder plaatste den naam op den *post* van de deur.

Er is een *post* op de rekening vergeten.

Daar waren heel wat liefhebbers voor dien vacanten *post*.

Een verver gebruikt een *kwast* bij zijn arbeid.

Het hout werd door den bouwopzichter afgekeurd, omdat er te veel *kwasten* in waren.

Iedereen vond, dat die knaap zich als een *kwast* aanstelde.

Bij deze boerderij behoort nog een flinke *kamp* weiland.

In dezen regenachtigen zomer hadden de soldaten het in het *kamp* hard te verantwoorden.

Met ingehouden adem waren wij getuigen van dat vreeselijk gevecht, een *kamp* op leven en dood.

Daar er een storm kwam opzetten werden alle *kockoeken* en deuren vastgezet.

Vele lieden te Triberg in het Schwarzwald houden zich bezig met het maken van *kockoeken*.

Wanneer men door een bosch loopt, hoort men vaak den *kockoek*, maar men ziet hem gewoonlijk niet.

„Neen Trien!” zeide de andere weduwe, „schrijf eerst, dat ge de pen in de hand neemt om te vernemen naar den *staat* van zijne gezondheid”.

De Heloten in Sparta waren het eigendom van den *Staat*. Ge moet eens een *staat* opmaken van al wat wij van de verschillende fabrikanten in bruikleen hebben.

Wij hebben uw broer gevraagd, mee te gaan, maar hij had er geen *zin* in.

Wanneer men een gedachte op regelmatige wijze uitdrukt, vormt men een *zin*.

De gezichts*zin* is bij den arend sterk ontwikkeld.

Toen de boot vertrok, waren de passagiers op de kampanje vereenigd en stonden de kolonialeen op het voorschip bijeen, terwijl overal de *equipage* verspreid was.

Een fraaie *equipage* stond aan het station en een netgekleede livreeknecht noodigde mij uit, in te stappen.

Wij waren moe van den langen tocht en verlangden hartelijk naar een flinken *maaltijd*.

Voor de *maaltijd* aanving op de suikerplantage, werd volgens de adat een groot maalfest gegeven.

65.

Hier volgen woorden met de figuurlijke naast de letterlijke beteekenis. Geef van beide de verklaring:

een <i>heet</i> vuur	een <i>heet</i> gevecht.
<i>blinde</i> menschen	<i>blind</i> vertrouwen.
<i>brandend</i> hout	<i>brandend</i> verlangen.
de <i>dorre</i> heide	een <i>dor</i> verhaal.
een <i>vriendelijk</i> kind	een <i>vriendelijk</i> dorpje.
een <i>gebroken</i> glas	<i>gebroken</i> Fransch.
een <i>eentonig</i> liedje	een <i>eentonige</i> weg.
een <i>scherp</i> mes	een <i>scherpe</i> aanmerking.
een <i>gouden</i> horloge	een <i>gouden</i> bruiloft.
een <i>zwaar</i> gewicht	een <i>zware</i> dag.
<i>zoetsappige</i> vruchten	<i>zoetsappige</i> antwoorden.
een <i>trotsche</i> man	een <i>trotsche</i> eik.
het <i>hart</i> van een mensch	het <i>hartje</i> van den winter.
de <i>avond</i> van den dag	de <i>avond</i> van het leven.
de <i>kern</i> van een vrucht	de <i>kern</i> der bevolking.
de <i>vader</i> van het huisgezin	de <i>vader</i> des vaderlands.

Voorbeeld: Een heet vuur = een vuur, dat veel warmte uitstraalt.

Een heet gevecht = een *zwaar*, een *hevig* gevecht.

66.

Vul de tegenstelling aan:

1. De Rijn *ontspringt* in *Zwitserland*, bij den *St. Gothard* en hij in bij
2. In 1804 werd Napoleon *tot keizer der Franschen verheven*, in 1814 werd hij

3. De Ruyter *begon* zijn loopbaan als *scheepsjongen* en
die als
4. Spanje was van 16^e tot de 19^e eeuw *de voornaamste*
koloniale mogendheid, maar sedert 1900 is het uit de rij
5. Eertijds *had* men voor een reis om de aarde *drie jaren*
noodig, nu kan men in
6. *Nog geen eeuw geleden* was de *stoom* de *nieuwe beweeg-*
kracht, waarvoor alles moest wijken, weldra zal op zijn
beurt
7. Amsterdam, op het eind der 13^e eeuw een *onbeduidend*,
klein en onzindelijk visschersdorp, is *thans* eene,
. . . . en
8. Menigeen, die vol *schoone verwachtingen* een onderne-
ming begint, *ontervindt* vaak niets dan
9. In *Europa* legt men *spoorwegen* aan langs *bestaande*
dorpen en steden, in *Amerika* daarentegen *ontstaan*
10. Menigeen *ziet wel* den *splinter* in *eens anders oog*, maar
let niet op

67.

Druk eens in eenvoudiger bewoordingen uit:

Hij is erg op den penning.

Hij is met het verkeerde been uit bed gestapt.

Hij schiet met zijn werk op als een slak.

Hij loopt met zijn ziel onder de armen.

Hij weet, waar Abram den mosterd haalt.

Hij is wat kort aangebonden.

Hij heeft zijn schaapjes op het droge.

Hij is van zessen klaar.

Hij springt van den hak op den tak.

Hij heeft aan hard werken een broertje dood.

Hij is zoo hard als een spijker.

Hij is opgevoed aan het hof van Jan Vlegel.

Hij meent de wijsheid in pacht te hebben.

Hij zet de puntjes op de i's.

Hij wordt te veel in de hoogte gestoken.

Hij zet een hooge borst op.

Hij knijpt de kat in het donker.

Voorbeeld: Hij is erg op den penning = Hij is erg zuinig, bijna gierig.

68.

Let wel op het verschil in beteekenis tusschen:

pont — pond
 kling — klink
 bed — bedding
 appel — appèl
 bal — ballon
 mos — mosch
 wet — wed
 kroos — kroost

boer — Boer.
 postelein — porselein.
 kas — kast.
 dokter — doctor.
 pul — prul.
 bos — bosch.
 besje — bestje.
 zege — zegen.

schudden — schutten
 misten — mesten
 grieven — gerieven
 fladderen — flodderen
 weiden — wijden

verspelen — verspillen.
 dringen — dwingen.
 drinken — drenken.
 kletteren — knetteren.
 vellen — villen.

Voorbeeld: Een *pont* is een overzetvaartuig met platten bodem.

Een *pond* is een half kilogram.

69.

Ter bespreking:

a.

Gauw zei tegen goed:

('t Was dom van den bloed!)

Hoe komt het, dat ik U zoo zelden ontmoet?

Hoe worden *Gauw* en *Goed* hier voorgesteld? Hoe wordt *Gauw* in den 2^{en} regel genoemd? Wat beteekent dat? Waarom is de vraag van Gauw erg dom? Hoe behoort een verstandig mensch dus te handelen, wil hij iets goeds leveren? Zeg nu eens met uw eigen woorden, wat dit versje ons leert, b.v.: Het is . . . van iemand, te denken, dat men iets . . . en tegelijkertijd toch . . . zou kunnen doen.

b.

Pleizier, och! wil het niet vergeten,

Pleizier, mijn kind! is specerij . . .

En 'k bid je, lieverd! zeg het mij,

Wie enkel specerij kan eten?

Waarbij wordt het plezier vergeleken? En wat zou dan arbeid zijn? Waartoe dient alleen de specerij? Waartoe moet dus het plezier dienen? Geef nu den inhoud van het versje weêr in den vorm eener vergelijking, beginnende als volgt: Evenals specerijen dienen om, zoo moet ook het plezier

c.

Die zegt: daar is geen eerlijk man

Op heel deze aard te vinden:

Die deugt, wees daar verzekerd van,

Ook zelf niet veel, goê vrinden!

Aan welk spreekwoord denkt ge bij het lezen van bovenstaand punt dichtje? Wanneer is iemand eerlijk? Ziet het alleen op geldzaken of ook op andere dingen? Druk in eigen woorden uit, wat het versje bevat en begin aldus: Alleen hij, die, is in staat

d.

„Stelen, foei! een vreeslijk ding!”
 Dunkt je 't vrindje? — die soms uren
 Zit te hangen en te turen,
 Eer je flink aan 't werken ging
 Zeg me dan eens jongenlief!
 Is een dagdief ook geen dief?

Wat is stelen en wie is een dief? Is een knecht, die voor een uur nietsdoen toch zijn geld opstrijkt, een dief? Wat bedoelt men met dagdief? Breng het versje in proza over op de volgende wijze: Velen spreken met verontwaardiging van en van, maar bedenken niet, dat Dit is het geval, als ze hun tijd ver of ver, inplaats van Men zou hun terecht deze vraag kunnen doen: „Zou?”

70.

Vul telkens een der cursieve woorden in:

baan, weg, pad. Straat, jaag, ijs, zee,
 voet, kaats, melk, gang, lijn,
 kruis, toe

arts, dokter. Vee, scheeps, tand, lijf,
 bus, wonder, huis, wond

- rijks, staats, lands.* almanak, drukkerij, vee-arts, dienaar, postspaarbank, spoorwegen, werf.
- bediende, knecht.* Livrei, winkel, huis, kantoor, schippers, loop, koffiehuis
- akker, veld, land.* Slag, koren, wei, bouw, dooden, jacht, aardappel, gras
- gaard(e), tuin, hof.* Speel, moes, wijn, dier, dieren, kerk, rozen, boom, lust, dwaal, dool
- huis, woning.* Kelder, winkel, arbeiders, koetsiers, hoek, heeren, boeren, land, schuiten
- jongen, knaap.* Straat, loop, schild leer, kranten, edel, stal
- arbeid, werk.* Handen, huis, vermogen, dwang, timmer, proef, veld, nacht, kinder, knoei
- paard, ros.* Karre, spel, strijd, kam, nijl, koets, molen, kracht.

71.

Wie raadt er mee?

Vriendjes, wilt gij nootjes kraken? .

'k Heb er hier een voorraad van. .

Past nu op, o slimme snaken,
Toont eens, wie goed raden kan.

Welke pit wordt niet gezaaid?
Welke haan is 't, die niet kraait?
Welke knecht verdient geen loon?
Welke koning heeft geen kroon?

Welke kam is niet van been?
Welke voet heeft hiel noch teen?
Welken appel eet men nooit?
Welke bal wordt nooit gegoooid?

In welk huis wordt niet gestookt?
Welke visch wordt nooit gekookt?
Waar is 't oog, dat nooit iets ziet?
Welke katjes mauwen niet?

Waar is 't oog, dat nooit zich sluit?
Welke klok wordt nooit geluid?
Welke noot groeit aan geen boom?
Welke koe geeft melk noch room?

Op wat stoel zit jong noch oud?
Welke tanden zijn van hout?
Welke muis maakt niemand bang?
Wien bijt elk graag in de wang?

Welke weg wordt nooit begaan?
Welke tak draagt bloem noch blaân?
Welke ringen zijn niet rond?
Wie eet appels uit den grond?

(C. HONIGH.)

72.

Geef een omschrijving der volgende werkwoorden met behulp van de daarin voorkomende zelfstandige naamwoorden:

naäpen	naoogen
overbrieven	overwinteren
afneuzen	afbeulen
omarmen	overhandigen
neersabelen	inzeepen
opzwepen	overvleugelen
wegpinken	onthoofden
afwimpelen	overbruggen

Voorbeeld: *naäpen* is als een *aap nabootsen*.

73.

In de lente.

De *koude* winter is voorbij,

De lucht wordt *zoel* en zacht,

En 't is, of ons de *heldre* zon

Recht vriendlijk tegenlacht.

't Is lente; in *tuin*, op *veld* en wei

Ligt sneeuw noch hagel meer,

Maar alles groeit en bloeit en tiert

En *keert in 't leven weer*.

Een vlinder *wiegt* zich in de lucht

En spreidt de *clerkjes* uit;

De bij *gaart* was en honig *op*

Uit bloemen, plant en kruid.

De vogels *fladdren* vroolijk rond

Of werken *al hun best*;

En *zaamlen* hout en strootjes op
 En *rijsjes* voor hun nest.

't Is alles *leven*, wat men ziet,
 En vroolijkheid en vreugd,
 Daar zelfs het kleinste diertje zich
 In zijn *bestaan* verheugt.

(J. J. A. GOEVERNEUR.)

Maak naar aanleiding van bovenstaand gedichtje een opstel door beantwoording der volgende vragen. De woorden van de vraag moeten zooveel mogelijk in het antwoord opgenomen worden. De schuingedrukte woorden en uitdrukkingen uit het gedichtje moeten door andere van nagenoeg gelijke beteekenis vervangen worden.

Wat is geëindigd?

Hoe wordt de temperatuur?

Welken indruk maakt het zonnetje op ons?

Welk jaargetijde heeft zijn intrede gedaan?

Waarvan is geen spoor meer te vinden?

Hoe staat het met de plantenwereld?

Wat kunnen we dus van de natuur zeggen?

Welke diertjes trekken in de eerste plaats onze aandacht?

Hoe zien we ze?

En wat doen de bijen?

Wie hebben het ook druk?

Wat moet door hen in orde gebracht worden en op welke manier?

Wat treft ons het meeste bij het ontwaken der natuur?

Wat is dus het voornaamste kenmerk van dit jaargetijde?

Waarin komen alle dieren, zoowel het kleinste als de grootere, met elkander overeen?

74.

Geef het verschil in beteekenis aan tusschen elk tweetal zinnen:

Dat is *boven* verwachting geheel in orde gekomen.

Dat is *buiten* verwachting geheel in orde gekomen.

De meesterknecht kan *best* een halven dag gemist worden.

De meesterknecht kan *op zijn best* een halven dag gemist worden.

Hij is er *zelf* heen geweest, om zich van het een en ander op de hoogte te stellen.

Hij is er *zelfs* heen geweest, om zich van het een en ander op de hoogte te stellen.

De gasten komen niet vroeg, *zoals* ik wel verwacht had.

De gasten komen niet *zo* vroeg, *als* ik wel verwacht had.

Wij hebben *eens* een klein uitstapje naar Haarlem en Zandvoort gemaakt.

Wij hebben *ééns* een klein uitstapje naar Haarlem en Zandvoort gemaakt.

Hebt ge *geld* uit de lade genomen?

Hebt ge *het geld* uit de lade genomen?

Deze leerling is *de lastigste* bij de maandelijksche repetitiën.

Deze leerling is *het lastigst* bij de maandelijksche repetitiën.

Toen ze mij zagen aanschellen, hielden ze zich niet thuis.

Als ze mij zagen aanschellen, hielden ze zich niet thuis.

75.

De Noorderreus.

Kort'lings kwam zich hier vermeien

Een ongure gast, een reus,

Hel van oogen, paars van neus,

En met vuisten, hard als keien.
 Wie hem onvoorziens ontmoet,
 Voelt een rilling door het bloed.

't Is een toov'raar, (of hij toovert!)
 't Woud, ontdaan van lommerpracht,
 Heeft hij flink in ééne nacht
 Tak en twijgen versch omlooverd,
 En (het mooiste van 't geval!)
 Zilverloof is 't overal.

Tevens blies hij langs de stroomen,
 En, ziedaar! een glazen schel
 Flikkert op de waterwel:
 Wil een baars eens bovenkomen,
 Ingekerkerd in den plas,
 Stoot hij, bons! zijn neus aan 't glas.

Zelfs de Maas, die 't zocht te ontslippen,
 Loos vergauwd, stond ijzend pal,
 Overkorst met blank kristal.
 Narren rink'len, sleetjes glippen,
 Schaatsers wieg'len, drom bij drom,
 Waar fregat en kotter zwom.

Wis! de vent doet wond're dingen;
 Jammer maar, hij is zoo wreed;
 't Raakt hem niet, al sticht hij leed;
 Krijten baat noch handenwringen.
 Waar' hij baas, ik wed, dat ras
 De Aarde één groote sneeuwbal was.

(Mr. A. BOGAERS).

Beantwoord de volgende vragen:

Wat beteekent *kortelings*: geef een ander woord van ongeveer gelijke beteekenis.

Zich *vermeien* wil zeggen 't Woord is gevormd van Mei. Wat beteekent het dus oorspronkelijk?

Is *onguur* het tegengestelde van *guur*? Natuurlijk niet, want dan zou? *Onguur* wil zeggen afschuwelijk, verschrikkelijk.

Wat bedoelt de dichter met *gast*? Welke andere beteekenissen heeft dit woord?

Waarin verschillen *hel* en *helder*? Wat zijn helle oogen?

Druk op andere wijze uit: *paars van neus*. Zoo zegt men ook zwart van , breed van , lang van , zwaar van

Wat is de beteekenis van het tusschen haakjes geplaatste zinnetje *of hij toover!*

Wanneer is *het woud ontdaan van lommerpracht*? Wat is *het lommer*? Welke beteekenis heeft dit woord nog meer?

Waarin verschillen *takken* van *twijgen*? Wat is *omlooveren*? Is er verschil tusschen *loover* en *loof*. Waarom spreekt de dichter van *silverloof*?

Wat is natuurlijk *de glazen schel*? Wat wil *schel* zeggen? Geef ook een ander woord voor *flickert* en voor *wel*. Wat is eigenlijk een *wel* en wat is *welwater*?

Inkerkeren is afgeleid van *kerker*. Wat is een *kerker*? Wat wil dus *inkerkeren* zeggen?

Waarom wordt hier toch van *glazen schel* en nu weer (reg. 18) van *glas* gesproken?

De Maas werd *loos vergauwd*. Wat is iets of iemand *vergauwen*? En wat is op *looze manier* vergauwen? De Maas

zocht 't (namelijk) te *ontslippen*? Wat beteekent dit werkwoord? Staat het gelijk met *ontglippen*?

De Maas stond *ijzend pal*. Wat is *pal staan*? *IJzend* is een onvoltooid deelwoord van en wat beteekent dat werkwoord?

Wat zegt men gewoonlijk voor *narren*? Wat kan *narren* nog meer beteekenen?

Spreekt men gewoonlijk van *schaatsers*? Wat zegt men in de spreektaal? *Wiegelen* is gevormd van *wiegen*; wat is het verschil? Hoe geschiedt het *wiegelen* der „schaatsers“?

Zeg eens op andere manier: *waar fregat en kotter zwom*. Kent gij een *fregat* en een *kotter*? Is *zwemmen* hier niet eigenaardig gebruikt?

Wat is de beteekenis van *wis*? Vervang *wondere* door een ander woord.

Geef een omschrijving van de uitdrukking „'t Raakt hem niet“. Wat is leed *stichten*? Zeg een ander woord voor *stichten*. Evenzoo voor *krijten*? Wanneer *wringt men de handen*? Druk nu eens op andere wijze uit: „*krijten baat noch handenwringen*“.

„*Waar' hij baas*“ kunt ge anders zeggen met behulp van *als* of *indien*. Doe het eens. Geef een ander woord voor *ras*.

Maak nu een opstel over „De Noorderreus“, waarbij ge de door u zelf gevonden verklaringen en uitdrukkingen moet gebruiken in plaats van de besproken woorden uit het gedicht.

76.

Vervang op de eenvoudigste wijze de schuin gedrukte woorden en uitdrukkingen en wijzig het overige in de onderstaande zinnen:

Er werd voor de arme weduwe een inzameling gehouden, maar de *oogst* was niet groot.

Dit zijn de *geijkte* termen, waarmede elke wet aanvangt.

Eindelijk zal aan een lang *gekoesterden* wensch voldaan worden.

Deze schrijver voert een *scherpe pen*.
 De maan ging *schuil*, *zwart* was de nacht.
 De grond *dorst* naar regen.
 Daar verrees de *dagvorstin* boven de kimme.
 Het *vuur* der tweedracht *vlamde* in 't rond.
 De kleeren *maken* den man.
 Hij is de *rechterhand* van zijn patroon.
 Wanneer zal hij eindelijk de *kinderschoenen uittrekken*?
 David verwisselde den *herdersstaf* met den *konings scepter*.
 Deze aardigheid *viel in het water*.
 De aartsbedrieger werd eindelijk *ontmaskerd*.
 Zij *baden zich* in weelde, wij *zitten daarentegen op zwart zaad*.
 Het *Oosten is weer aan 't blazen*.
 Al hunne verwachtingen zagen ze *in rook opgaan*.
 Onze bureu zijn gisteren *met stille trom afgetrokken*.
 Ik zou maar liever voor de *ronde waarheid uitkomen*; dit
 zijn *tastbare leugens*.
 Er is een *kink in den kabel* gekomen.
 Ik vrees, dat ge te veel *hooi op je vork neemt*.
 Ik geloof, dat dit langzamerhand in 't *vergeetboek zal raken*.
 De honger *knaagde*, de koude *neep*.

Zingen is de lust van 't leven,
 't Zij de blijde *veldjeugd* springt,
 Of de *grijsheid* zit te beven.

(TOLLENS).

77.

Breng van de volgende zinnen, wat in den bedrijvenden vorm staat, in den lijdenden over en wat in den lijdenden vorm staat, in den bedrijvenden.

De vereeniging „Ons Genoegen”, die in der tijd door

een twaalfstal jongelieden werd opgericht, herdacht gisteravond haar tienjarig bestaan.

De brieven heb ik alle reeds gelezen; de dagbladen zijn slechts vluchtig door mij ingezien.

De persoon, wiens onbehoorlijk gedrag ieder ergerde, is door de politie uit den schouwburg verwijderd.

Den indruk, die door dit tooneel op ons allen gemaakt werd, zal ik nimmer vergeten.

De schipbreukelingen, die door de moedige strandbewoners van een wissen dood gered werden, brachten dezen met stralende oogen hun dank.

Door den heer N. is bij de politie aangifte gedaan, dat hem den vorigen avond in den schouwburg een portefeuille met bankpapier is onttrold.

Niemand der aanwezigen scheen iets bemerkte te hebben van hetgeen door de beide gauwdieven zoo handig uitgevoerd was.

De telegraaf bracht in den vroegen morgen het bericht eener nieuwe overwinning, dat dadelijk per bulletin in de stad bekend gemaakt werd.

Men deele aan de moeder op de voorzichtigste wijze mede, dat, ondanks alle nasporingen, van haar zoon niet het geringste spoor ontdekt is.

Het voorstel, dat de leden nu voldoende besproken hadden, werd in stemming gebracht en aangenomen.

Nauwelijks was het paard beslagen, of de ruiter besteeg het, waarna hij door den smid en zijn knechts nog geruimen tijd nageöogd werd.

Gedurende den tocht over den Simplon, dien wij voor twee jaar ondernamen, werden wij door een hevigen storm overvallen, welken wij noch onze gids verwacht hadden.

78.

Vul in de volgende zinnen de tegenstellingen aan:

Heden vereerd

Eén *rotte* appel in de mande

Maakt al de vrucht te schande.

Als de *wijn* is in den *man*,

Dan is de in de

Wie uit het *verleedene* merkt het spel,

Zulk een, die weet zijn weetje wel.

De *meester* in zijn *wijsheid gist*,

De in zijn *w b*

Veel beloven en

Doet de gekken in vreugde leven.

Wie steeds *koopt* wat zijn *gerief* is,

Moet , wat hem is.

79.

Kunt ge de volgende rijmpjes verklaren:

1. Vrienden in den nood,
Honderd in een lood.
2. Een ding dat gij niet sparen moet,
Dat is de rand van uwen hoed.
3. *Kortom* — *In 't kort*.
Wees in de keus tusschen beide zorgvuldig:
In 't kort is bescheiden, *kortom* ongeduldig.
4. De rijpe kennis hoort,
De onrijpe neemt het woord.
5. Of uren duren eeuwigheden,
Dat ligt 'em aan 't besteden.

6. Reis vriend, al waar gij reizen meugt,
Het beste reisgeld is de deugd.
7. Al gaat de leugen nog zoo snel,
De waarheid achterhaalt hem wel.
8. Schijnt andren, wat u krom scheen, recht,
Noem niemand dadelijk dom of slecht.
9. Het schijnt, jong en ervaren,
Dat is niet wel te paren;
Maar 't is een valsche schijn:
Men kan wel jong van jaren
En oud van uren zijn.

80.

Opgaven voor kleine opstellen.

Moeders verjaardag.

Wat ik alzoo gedaan heb in de laatste zomervacantie.

Een les in het fietsen.

Kegelen.

De dierenplager.

In den spoortrein.

In de zweminrichting.

Sneeuw bedekt de landen.

St.-Nicolaasavond.

Een en ander over mijn school.

Een flinke daad.

Er is brand!

De haan.

Vlieger oplaten.

Touwtjespringen.

In den vruchtentijd.

INDEELING DER STELOEFENINGEN.

Invullen of bijeenvoegen: 1, 3, 4, 5, 9, 27, 39, 48, 52, 62.
Gebruik van woorden en uitdrukkingen in zinnen: 2,
37, 54, 56.

Tegenstellingen: 6, 18, 31, 66, 78.

Opstelletjes: 7, 13, 17, 21, 26, 30, 35, 40, 47, 51, 59, 73,
76, 80.

Homoniemen en synoniemen: 8, 15, 16, 64, 68, 70.

Woordverklaring en woordvorming: 10, 12, 29, 33, 34,
38, 41, 49, 60, 72.

Het maken van zinnen: 11, 25, 37, 46, 63, 77.

Vragen ter beantwoording: 14, 19, 24, 45, 50, 55, 69,
71, 75.

Verklaring van uitdrukkingen en zinnen: 20, 42, 44, 56,
61, 67, 74, 79.

Woordenkeus: 22, 23, 36, 43, 53, 57, 58.

Vergelijkingen en figuurlijke taal: 28, 32, 65, 76.

VERBETERINGEN, AAN TE BRENGEN IN HET 2e BONDELTIJE STELOEFENINGEN.

Op bladz 22, regel 10 staat: *bepkeisterd* lees: *bepkeistert*.

» » 53, » 21 » *som* » *toorn*.

AB 150

5

